

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi asevelvollisuuslain muuttamisesta ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Asevelvollisuuslakiin ehdotetaan otettaviksi säännökset asevelvollisten opetuskielestä ja äidinkielen mukaisesta palvelupaikasta. Sääntely on nykyisin hallitusmuodossa, mutta se ei sisälly uuteen Suomen perustuslakiin.

Lakiin ehdotetaan sisällytettäväksi nykyisin asetuksessa olevaa vastaava sääntely asevelvollisten valvonnasta. Valvontamääräysten laiminlyönnin rankaisemista koskeva niin sanottu blanco-rangaistussäännös ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan perustuslaissa säädettyä rangaistussäännöksen kirjoitustapaa.

Asevelvollisuuslain säännöstä, joka koskee asevelvollisen palvelusta säännönmukaisena kotiuttamispäivänä Suomen alueen ulkopuolella, ehdotetaan muutettavaksi niin, että se koskee laivapalveluksen lisäksi myös muuta ulkomailla tapahtuvaa palvelusta. Kertausharjoitusvuorokausien määrää koskevaan säännökseen ehdotetaan vähäistä muutosta, joka koskee muun muassa aliupseerien kertausharjoitusaikaa.

Varusmiespalveluksen alaikäraja koskevaa sääntelyä ehdotetaan muutettavaksi

niin, että varusmiespalvelus aloitetaan vasta henkilön täytettyä 18 vuotta. Vastaava muutos ehdotetaan tehtäväksi naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annettuun lakiin.

Sääntelyä, joka koskee palveluskelpoisuuden määrittämiseksi tehtävää asevelvollisen terveydentilan tutkimusta, ehdotetaan täydennettäväksi.

Asevelvollisrekisteriä koskeviin säännöksiin ehdotetaan tietojen säilytysaikaa koskevaa sääntelyä ja lisäksi eräitä lähinnä muun lainsäädännön muuttamisesta aiheutuvia tarkistuksia.

Uutena sääntelynä asevelvollisuuslakiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan palveluksessa olevan asevelvollisen on noudatettava sotilaallisen yhdenmukaisuuden ja palvelusturvallisuuden edellyttämiä määräyksiä sotilaan ulkoasusta. Määräyksiä antaisi puolustusvoimain komentaja.

Ehdotetut lait olisi tarkoituksenmukaista saattaa voimaan samanaikaisesti uuden perustuslain kanssa 1 päivänä maaliskuuta 2000.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIAALLINEN SISÄLTÖ	1
YLEISPERUSTELUT	3
1. Nykytila	3
1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö	3
Palvelusaika	3
Asevelvollisten valvonta ja valvontamääräysten laiminlyönnin rankaiseminen .	4
Asevelvollisrekisteri	4
Asevelvollisten opetuskieli	5
Asevelvollisen ulkoasu	5
Varusmiespalvelus vapaaehtoisena	5
Naisten vapaaehtoinen asepalvelus	5
Aseettomassa palveluksessa olevan loma	6
1.2. Nykytilan arviointi	6
Palvelusaika	6
Asevelvollisten valvonta ja valvontamääräysten laiminlyönnin rankaiseminen .	6
Asevelvollisrekisteri	6
Asevelvollisen ulkoasua koskevat määräykset perusoikeussäännösten valossa . .	7
Henkilökohtainen koskemattomuus ja yksityiselämän suoja	7
Tasa-arvo	8
Varusmiespalvelus vapaaehtoisena	9
Naisten vapaaehtoinen asepalvelus	9
Aseettomana palvelevan loma	9
2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	9
3. Esityksen vaikutukset	10
Taloudelliset vaikutukset	10
4. Asian valmistelu	10
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	11
1. Lakiehdotusten perustelut	11
1.1. Laki asevelvollisuuslain muuttamisesta	11
8 a luku. Asevelvollisten valvonta	12
10 luku. Erityiset säännökset	16
1.2. Laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta	18
2. Voimaantulo	18
3. Säättämisjärjestys	18
Yksityisyyden suoja, julkisuusperiaate	18
Henkilökohtainen vapaus	19
LAKIEHDOTUKSET	20
Laki asevelvollisuuslain muuttamisesta	20
Laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta . . .	23
LIITE	24
Rinnakkaistekstit	24

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Palvelusaika

Asevelvollisuuslain (452/1950) 1 §:n nojalla jokainen Suomen mies on asevelvollinen isänmaan ja laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustukseksi. Asevelvollisuuslaki sisältää perussäännökset muun muassa varusmiespalveluksesta vakinaisessa väessä, kertausharjoituksista ja asevelvollisrekisteristä.

Asevelvollinen kuuluu ikänsä, aikaisemman palveluksensa ja terveydentilansa mukaisesti joko vakinaiseen väkeen, reserviin tai nostoväkeen. Varusmiesaikana annetun koulutuksen ylläpito tapahtuu kertausharjoituksissa. Varusmiespalveluksen ja kertausharjoitusten tarkoituksena on kouluttaa puolustusvoimien sodan ajan joukkoihin sijoitettavaa henkilöstöä sekä ylläpitää koulutuksen tarkoituksenmukaisilla järjestelyillä sotilaallinen perusvalmius ja kyky kohottaa valmiutta tarpeen vaatiessa.

Varusmiesten palvelusajoksi säädettiin vuonna 1951 voimaan tulleella asevelvollisuuslailla 240 ja 330 päivää. Näiden lisäksi otettiin 1980-luvulla käyttöön 285 päivän palvelusaika.

Kaikki teknisiin tehtäviin koulutetut palvelivat alunpitäen 330 päivää. Asevelvollisuuslain soveltamisesta annetun asetuksen (63/1951, jäljempänä asevelvollisuusasetus) 54 §:n mukaan, sellaisena kuin säännös oli alkuperäisessä muodossaan, teknisiä tehtäviä olivat muun muassa erilaisten moottorikäyttöisten ajoneuvojen kuljettajan tehtävät, panssarivaunumiehen, radiomiehen, asentajan, säämiehen ja merivoimien erikoismiehen tehtävät.

Edellä mainittua 285 päivän palvelusaikaa edellyttävät tehtävät määritettiin ammattitaitoista osaamista vaativiksi koulutushaara- ja erikoiskoulutustehtäviksi. Niiden piiriin siirrettiin osa sellaisista tehtävistä, joissa oli aiemmin palveltu 330 päivää, esimerkkinä panssaroidun miehistönkuljetusajoneuvon kuljettajan tehtävä. Samalla kun kyseinen uusi palvelusaika otettiin käyttöön, vaativimmiksi erityistehtäviksi, joissa palvelusaika

oli 330 päivää, säädettiin asetuksella muun muassa panssarijoukkojen tehtävät, merivoimien laivapalvelustehtävät ja erikoisajoneuvojen kuljettajan tehtävät.

Puolustusvoimien rakennemuutoksen yhteydessä varusmiesten palvelusajoihin tehtiin ensimmäiset tuntuvammat muutokset. Uusiksi palvelusajoina säädettiin vuonna 1998 asevelvollisuuslain muuttamisesta annetulla lailla (19/1998) 180, 270 ja 362 päivää, mikä merkitsi, että lyhyimmän aikaa koulutettavan miehistön palvelusaika lyheni, mutta johtajatehtäviin ja vaativimpiin erityistehtäviin koulutettavan miehistön palvelusaika piteni.

Asevelvollisuusasetuksen voimassa olevan 54 §:n 2 momentin (20/1998) mukaan vaativimpia erityistehtäviä, joissa palvelusaika on 362 päivää ovat osa panssarijoukkojen, radio-, elektroniikka- ja viestialan ja sotilasajoneuvon kuljettajan tehtävistä sekä merivoimien ja ilmavoimien erikoispalvelustehtävät ja vastaavat muut teknillisesti tai muutoin erittäin vaativat ja vastuulliset tehtävät. Erityistaitoa vaativiksi tehtäviksi, joissa palvelusaika on 270 päivää säädetään ammattitaitoista osaamista vaativat puolustushaara-, koulutushaara- ja erikoiskoulutustehtävät.

Asevelvollisuuslain 7 §:ään sisältyy säännös reserviin kuuluvien asevelvollisten kutsumisesta kertausharjoituksiin. Sen mukaan miehistöön kuuluvat voidaan kutsua kertausharjoituksiin 40 päivän ajaksi, aliupseereiksi ja teknisiin tehtäviin koulutetut 75 päivän ajaksi sekä opistoupseereiksi ja upseereiksi koulutetut 100 päivän ajaksi.

Kertausharjoituksia koskevaan edellä tarkoitettuun sääntelyyn ei ole tehty asiallisia muutoksia sen enempää käsitteiden kuin kertausharjoitusvuorokausien lukumääränkään osalta nykyisen asevelvollisuuslain voimassaoloaikana, vaikka lain palvelusaikaa koskevaa säännöstä on muutettu, kuten edellä on selvitetty.

Asevelvollisuuslain 8 §:n 3 momentin säännös koskee varusmiespalveluksessa olevan kotiuttamista silloin, kun asianomainen palvelee sota-aluksessa Suomen vesien ulkopuolella ja alus palaa Suomen satamaan vasta säännönmukaisen kotiuttamispäivän jälkeen. Säännöksen mukaan kotiuttamista lykätään siihen asti, kunnes alus on saapunut

Suomeen ja ylimääräisenä palvellut päivät luetaan kertausharjoituspäiviksi.

Asevelvollisten valvonta ja valvontamääräysten laiminlyönnin rankaiseminen

Asevelvollisen valvonta tarkoittaa sotilasviranomaisen ja muun valvontaviranomaisen toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on yhteistoiminnassa valvonnan kohteena olevan asevelvollisen kanssa varmistaa se, että puolustusvoimilla on ajan tasalla olevat tiedot asevelvollisen olinpaikasta ja osoitteesta sekä hänen palveluskelpoisuudestaan ja siinä tapahtuneista muutoksista sekä asioista, joilla on merkitystä asevelvollisen sodanajan kokonpanoihin sijoittamisen kannalta. Ajallisesti valvonta kohdistuu pääasiassa varusmiespalveluksen jälkeiseen aikaan.

Asevelvollisuuslain säännökset ovat valvonnan osalta hyvin niukat. Lain 52 §:n mukaan määräykset reserviin ja nostoväkeen kuuluvien asevelvollisten valvonnasta ja valvontamääräysten laiminlyönnin rankaisemisesta annetaan asetuksella.

Asevelvollisten valvonnasta säädetään asevelvollisuusasetuksen 9 luvussa. Sen mukaan valvonnan alaisia ovat reserviin kuuluva, nostoväkeen kuuluva ja vakinainen väki.

Asevelvollisen valvojana toimii sotilasläänin esikunta ja sen alaisena aluevalvoja. Aluevalvojana on poliisiviranomainen, jonka sotilasläänin esikunta määrää tehtävään poliisin lääninjohtoa kuultuaan.

Valvontaviranomaisen tulee olla selvillä valvonnanalaisen olinpaikasta ja häntä koskevista asioista, joilla on merkitystä asevelvollisuuden suorittamiselle.

Valvonnanalaisen tulee puolestaan pitää valvontaviranomainen tietoisena asuinpaikastaan ja osoitteestaan, ja hänen on lisäksi ilmoitettava seikoista, jotka vaikuttavat olennaisesti hänen palveluskelpoisuuteensa. Asevelvollisen tulee myös antaa valvontaviranomaiselle valvontaa varten tarpeelliset tiedot ja vastata valvontaviranomaisen kirjallisiin tiedusteluihin.

Aiemmin asevelvollinen on ilmoittanut osoitteenmuutoksista suoraan sotilasviranomaiselle tai aluevalvojalle. Käytännössä tieto osoitteenmuutoksesta välittyy nykyisin myös sotilasviranomaiselle väestötietojärjestelmän kautta. Se edellyttää kuitenkin, että asianomainen henkilö tekee muuttoilmoituksen säädetyllä tavalla. Jos asevelvollinen asuu pysyvästi ulkomailla, hän tekee asuin-

paikkansa muuttumista koskevan ilmoituksen Suomen diplomaattiselle edustustolle, joka välittää tiedon edelleen pääesikunnalle.

Asevelvollisuusasetuksen 84 §:ään sisältyy valvontamääräysten rikkomista koskeva rangaistussäännös, jonka mukaan se, joka ei noudata valvontaa koskevia määräyksiä tai laiminlyö säädetyn ilmoituksen tekemisen, on tuomittava valvontamääräysten rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi kuukaudeksi. Samaa rangaistukseen on säännöksen mukaan tuomittava se, joka on jättänyt määräajassa vastaamatta valvontaviranomaisen tiedusteluun.

Asevelvollisrekisteri

Asevelvollisrekisteristä säädetään asevelvollisuuslain 9 a luvussa. Lain 42 a §:n mukaan rekisteriä pidetään asevelvollisten kutsunnan toimittamista, koulutuksen ja palveluksen suunnittelua ja järjestämistä sekä liikemääräpanoon ja poikkeusolojen toimintaan varautumista varten.

Asevelvollisuuslain 42 b §:n mukaan asevelvollisrekisteriin merkitään asevelvollisen valvontaa, sijoittelua ja sotilaskoulutuksen suunnittelua varten tarpeelliset henkilö- ja osoitetiedot sekä tiedot asevelvollisen ammattista, perhesuhteista, siviili- ja sotilaskoulutuksesta, terveydentilasta ja palveluskelpoisuudesta, asevelvollisuuden suorittamisajasta ja -paikasta sekä rangaistuksista ja kurinpito-ojennuksista sen mukaan kuin asetuksella tarkemmin säädetään.

Asevelvollisuuslain 42 c §:ssä säädetään rekisterinpitäjän oikeudesta saada tietoja asevelvollisrekisteriä varten. Rekisterinpitäjä saa tietoja muun muassa väestökirjaviranomaisilta siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään. Asevelvollisuusasetuksen 12 §:n mukaan väestörekisterikeskus antaa pääesikunnalle kutsuntaluetteloiden laatimista varten tarvittavat tiedot seuraavana vuonna 18 vuotta täyttävistä asevelvollisista. Tiedot annetaan ennen kalenterivuoden päättymistä.

Asevelvollisuusasetuksen 87 §:n mukaan asevelvollisesta voidaan asevelvollisrekisteriin kuuluvaan kantakorttiin merkitä nimi ja henkilötunnus, kotipaikka, osoite ja puhelinnumero sekä koulutus ja ammatti. Edelleen voidaan merkitä äidinkieli, muu kuin Suomen kansalaisuus, uskonto, tiedot perhesuhteista ja tiedot ajokortista sekä tuntomerkit.

Palvelukseen liittyviä rekisteröitäviä tietoja ovat tiedot palveluskelpoisuudesta ja soti-

lasarvosta, palvelukseen, palveluspaikkaan ja -aikaan liittyvät tiedot sekä tiedot sopivuudesta ja sijoituksesta. Kantakorttiin voidaan merkitä myös tieto kurinpitomenettelyssä määrätystä seuraamuksesta sekä rangaistuksesta, joilla on merkitystä asevelvollisen palveluksen, sijoittelun tai sotilasarvon kannalta. Lääkärintarkastuskorttiin merkitään asevelvollisen terveydentilaa ja suoritettuja hoitotoimenpiteitä koskevat tiedot.

Asevelvollisuuslain 42 e §:ssä säädetään asevelvollisrekisteriin sisältyvien henkilötietojen julkisuudesta ja tietojen antamisesta. Henkilötietojen antamisesta säädetään pykälässä tyhjentävästi. Pykälän 2 momenttiin sisältyy luettelo viranomaisista, joille rekisterin tietoja voidaan antaa. Pykälän 3 momentin mukaan pääesikunta voi lisäksi luovuttaa henkilötietoja tieteellistä tutkimusta ja tilastointia varten, tai muuta hyväksyttävää tarkoitusta varten.

Asevelvollisrekisteri on laaja tiedosto, joka sisältää tietoja kaikista asevelvollisista eli valtaosasta Suomen miespuolista väestöstä. Nykyisin tietoja on myös naisista, jotka ovat suorittaneet naisten vapaaehtoisen asepalveluksen tai ovat sanotussa palveluksessa. Kuten rekisterin kuvauksesta käy ilmi, rekisteri sisältää myös arkaluonteisia tietoja. Toisaalta siihen sisältyy valtion turvallisuutta ja maanpuolustusta koskevaa, salassa pidettävää tietoa.

Asevelvollisten opetuskieli

Asevelvollisten opetuskielestä säädetään Hallitusmuodon 75 §:n 2 momentissa. Sen mukaan asevelvollinen on, jollei hän itse muuta halua, mikäli mahdollista, luettava semmoiseen joukko-osastoon, jonka miehistöllä on sama äidinkieli, suomi tai ruotsi, kuin hänellä itsellään, ja saava siinä opetuksensa sillä kielellä.

Asevelvollisuuslain 52 §:n 2 momenttiin sisältyy viittaus mainittuun hallitusmuodon säännökseen.

Sotaväen komennuskieleksi säädetään kielilaisissa (148/1922) suomen kieli.

Asevelvollisen ulkoasu

Sotilaan velvollisuus käyttää sotilaspukua perustuu puolustusvoimista annetun lain (402/1974) 9 b §:ään (1045/1997), puolustusvoimien sotilaspuvuista ja virkapuvuista annettuun asetukseen (136/1997) sekä alem-

manasteisiin määräyksiin. Pukeutumista lukuun ottamatta sotilaan ulkoasusta ei ole säädetty lain eikä asetuksen tasolla, vaan sääntely on puolustusvoimien ohjesäännöissä, joista keskeinen on yleinen palvelusohjesääntö.

Yleisen palvelusohjesäännön 80 kohta koskee sotilaspuvusta annettujen ohjeiden noudattamista ja yleistä siisteyttä. Sanotun määräyksen mukaan näkyvien korujen tai muiden turvallisuutta vaarantavien korujen käyttö sotilaspuvun kanssa on kielletty. Ohjesäännön 81 kohdan mukaan sotilaan on pidettävä tukkansa lyhyeksi leikattuna, puhtaana ja siistiksi kammattuna sekä parta ja viikset ajettuina. Naisen hiukset on leikattava ja kammattava niin, että ne eivät häiritse palvelusturvallisuutta. Tukan pituuden, parran ja viiksien suhteen ohjesääntö sallii poikkeuksen rauhan aikana vain reservin kertausharjoituksiin kutsutuille, jos palvelusolosuhteet eivät toisin vaadi.

Vuoden 1999 keväällä naissootilaan hiuksia koskevaa ohjeistusta on täsmennetty. Hiusten pituutta ei sinänsä rajoiteta, mutta pitkien hiusten tulee olla päätä vasten kiinnitettyinä siten, että niska jää paljaaksi ja hiukset mahtuvat päähineen alle. Tehtävissä, joissa pitkät hiukset ja niissä käytettävät soljet aiheuttavat turvallisuusriskin palveluksessa, myös hiusten pituudelle voidaan asettaa vaatimuksia.

Varusmiespalvelus vapaaehtoisena

Asevelvollisuuslain 31 §:n mukaan 17 vuotta täyttänyt asevelvollinen voi halutesaan astua varusmiespalvelukseen vapaaehtoisena. Hänen tulee toimittaa asiaa koskeva kirjallinen hakemus asianomaiselle sotilasläänin esikunnalle sen vuoden loppuun mennessä, jona hän täyttää 18 vuotta.

Varusmiespalveluksen on vapaaehtoisena aloittanut 600-700 miestä vuosittain. Heistä noin puolet ei ollut palveluksen alkaessa täyttänyt 18 vuotta.

Naisten vapaaehtoinen asepalvelus

Naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (194/1995) mukaan nainen voidaan hakemuksestaan ottaa varusmiespalvelusta vastaavaan vapaaehtoiseen asepalvelukseen. Asepalvelukseen pääsyn edellytyksenä on lain mukaan muun muassa, että hakija on täyttänyt 17 mutta ei 30 vuotta. Ikärajat vas-

taavat asevelvollisuuslaissa varusmiespalveluksen suorittamiselle säädettyjä ikärajoja.

Aseettomassa palveluksessa olevan loma

Varusmiehen loma määräytyy palvelusajan pituuden mukaan siten, että varusmiehellä on oikeus yhteen lomapäivään kuukaudessa ja yli kuuden kuukauden palveluksen jälkeen kahteen päivään kuukaudessa. Kyseinen lomapäivien laskutapa on otettu käyttöön samanaikaisesti palvelusaikauudistuksen kanssa asevelvollisuuslain muutoksella 19/1998. Varusmiehen loma määräytyy asevelvollisuuslain 5 ja 16 §:n mukaisesti.

Varusmiesten palvelusaikoja uudistettaessa aseettoman palvelusaika jäi ennalleen ja se on asevelvollisuuslain 36 b §:n mukaisesti 330 päivää. Aseettomalla on edellä selostetun laskutavan mukaan oikeus 16 päivän henkilökohtaiseen lomaan. Uusi laskutapa ei ole vaikuttanut aseettoman lomapäivien lukumäärään. Asevelvollisuuslakiin ei kuitenkaan sisälly nimenomaista aseettoman lomaa koskevaa säännöstä.

1.2. Nykytilan arviointi

Palvelusaika

Asevelvollisuuslain 7 §:n 1 momentti, jossa säädetään kertausharjoituspäivien enimmäismäärästä, ei vastaa terminologialtaan lain 5 §:n palvelusaikaa koskevaa säännöstä. Käytännössä on aiheuttanut jossain määrin epätietoisuutta, miten säännöstä sovelletaan siltä osin kuin siinä säädetään teknillisiin tehtäviin koulutettujen kertausharjoitusten enimmäisajaksi 75 päivää.

Asevelvollisuuslakia säädettäessä teknillisiin tehtäviin koulutetuilla on tarkoitettu kaikkia niitä miehistöön kuuluvia asevelvollisia, joiden palvelusaika on pidempi kuin 240 päivää eli 330 päivää palvelevia. Tehtävän teknillisuus oli tuolloin palvelusaikaa ja kertausharjoitusaikaa määräävä kriteeri. Vuonna 1989 voimaan tulleella asevelvollisuuslain muutoksella (1169/1988) käsite teknillinen tehtävä on lain 5 §:ssä korvattu käsitteillä miehistön erityistaitoa vaativa tehtävä ja miehistön vaativin erityistehtävä.

Säännöksen, jolla kertausharjoitusten enimmäismääräksi teknisissä tehtävissä palvelevien osalta säädetään 75 päivää, voidaan katsoa tarkoittavan myös valtaosaa niistä tehtävistä, joissa palvelusaika vuonna 1989

määritettiin 285 päiväksi, ja joihin siirrettiin osa niistä teknisistä ja muista tehtävistä, joissa aiemmin palveltiin 330 päivää. Sama tulkinta on perusteltu niiden tehtävien osalta, joissa nyt palveltaisiin 270 päivää.

Voimassa olevan lain 7 §:ssä aliupseerit rinnastetaan kertausharjoituspäivien enimmäismäärän osalta teknisiin tehtäviin koulutettuihin. Heidät olisi tarkoituksenmukaisempaa rinnastaa muuhun päällystöön. Tällöin kertausharjoituspäivien enimmäismäärä olisi 75 päivän sijasta 100 päivää.

Asevelvollisten valvonta ja valvontamääräysten laiminlyönnin rankaiseminen

Asevelvollisuuslain 52 § jättää valvontavelvollisuuden rikkomisena rangaistavan käyttäytymisen määrittelyn asetuksen varaan. Säännös ei vastaa niitä vaatimuksia, joita Suomen perustuslaki asettaa rangaistussäännökselle. Rikoksena rangaistavasta teosta samoin kuin siitä seuraavasta rangaistuksesta on säädettävä laissa.

Asevelvollisrekisteri

Asevelvollisuuslain asevelvollisrekisteriä koskeva säännöstö on tullut voimaan vuonna 1992. Säännökset valmisteltiin ottamalla huomioon henkilörekisterilain (471/1987) säännökset sekä Euroopan neuvoston jäsenvaltioiden vuonna 1981 tekemä yleissopimus yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä (SopS 35-36/1992, jäljempänä tietosuoja sopimus). Säännöksissä on pyritty sovittamaan yhteen toisaalta yksityisyyden suojaaminen ja toisaalta yhteiskunnan tiedontarpeet.

Yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelystä ja näiden tietojen vapaasta liikkumisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 95/46/EY, jäljempänä tietosuoja direktiivi, sisältää osin yksityiskohtaisempia säännöksiä kuin tietosuoja sopimus. Henkilörekisterilainsäädäntöä on tarkistettu vastaamaan tietosujadirektiivin vaatimuksia säätämällä henkilö tietolaki (523/1999). Direktiivi ja henkilö tietolaki eivät edellytä asevelvollisrekisteriä koskeviin voimassa oleviin säännöksiin sisältöä koskevia muutoksia.

Asevelvollisrekisteriä koskevia voimassa olevia säännöksiä tarkasteltaessa on otettava huomioon myös, että yksityiselämän suoja on perusoikeusuudistuksen myötä tullut perusoikeudeksi ja että henkilötietojen suoja

on perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan säädettävä tarkemmin lailla. Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan henkilötietojen suoja koskevan perusoikeussäännöksen kannalta tärkeitä sääntelykohteita ovat ainakin rekisteröinnin tavoite, rekisteröitävien henkilötietojen sisältö, niiden sallitut käyttötarkoitukset mukaan luettuna tietojen luovutettavuus ja tietojen säilytysaika henkilörekisterissä (PeVL 14/1998 vp). Voimassa olevaan lakiin ei sisälly säännöstä tietojen säilytysajasta eikä sääntely siten vastaa perustuslakivaliokunnan lausunnossa sääntelylle asetettuja vaatimuksia.

Myös oikeus tiedon saamiseen julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta on perustuslain 12 §:n 2 momentin mukaan jokaiselle kuuluva perusoikeus. Julkisuutta voidaan välttämättömien syiden vuoksi kuitenkin rajoittaa lailla. Kyseistä perusoikeutta koskeva säännös ei edellytä muutoksia asevelvollisrekisteriä koskeviin säännöksiin.

Asevelvollisrekisteriä koskeviin säännöksiin on tarpeen lisätä tietojen säilytysaikoja koskeva sääntely. Lakiviittausten tarkistamisen lisäksi säännöksiin on tarpeen tehdä eräitä muita tarkistuksia.

Asevelvollisen ulkoasua koskevat määräykset perusoikeussäännösten valossa

Viime aikoina esillä on ollut kysymys siitä, loukkaako sotilaan hiusten pituutta koskeva yleisen palvelusohjesäännön vaatimus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja yksityiselämän suojaan liittyviä perusoikeuksia ja loukkaako toisaalta varusmiehille ja toisaalta vapaaehtoista asepalvelusta suorittaville naisille asetettujen, hiusten pituutta koskevien vaatimusten erilaisuus yhdenvertaisuusperiaatetta tai naisten ja miesten välistä tasa-arvoa. Asiaa on käsitelty muun muassa eduskunnan oikeusasiamiehelle tehdyssä kantelussa, johon oikeusasiamies on antanut ratkaisun 23.6.1999 (Dnro 58/4/99).

Ratkaisussaan oikeusasiamies on katsonut, etteivät yleisen palvelusohjesäännön pukeutumista ja siisteyttä koskevat määräykset tai niiden perusteella annetut yksityiskohtaiset ohjeet kokonaisuutena loukkaa henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja yksityiselämän suojaan liittyviä perusoikeuksia eikä myöskään sukupuolten yhdenvertaisuutta tai naisten ja miesten välistä tasa-arvoa. Oikeusasiamies on ratkaisuaan perustellensaansä esittänyt muun muassa seuraavia näkökohtia.

Henkilökohtainen koskemattomuus ja yksityiselämän suoja

Suomen perustuslain 7 §:n mukaan jokaisella on oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, johon ei saa puuttua mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen suojaa sellaiselta ihmisarvoa loukkaavalta kohtelulta, joka toteutetaan puuttamalla henkilön fyysiseen vapauspiiriin ilman hänen suostumustaan. Perustuslain 10 §:ssä turvataan myös jokaisen yksityiselämä, johon on luettu muun muassa henkilön oikeus määrätä itsestään ja ruumiistaan.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Perustuslain 23 §:n mukaan sotilaille on poikkeusoloja lukuun ottamatta samat perusoikeudet kuin muillakin kansalaisilla.

Eduskunnan oikeusasiamies lausuu edellä mainitussa ratkaisussaan perusoikeuksista sotilaan kannalta muun muassa näin.

"Sotilaan rooliin alistuminen rajoittaa kuitenkin yksilön tosiasiallisia mahdollisuuksia nauttia täysimääräisesti niistä vapauksista, jotka hänelle ihmisenä normaalisti kuuluvat. Asevelvollisuuden suorittaminen varusmiehenä vakinaisessa väessä merkitsee huomattavia rajoituksia siihen, miten nuorella miehellä on muutoin mahdollisuus järjestää yksityiselämänsä. Itse asevelvollisuudesta ja sen suorittamistavasta on säädetty laintasoisesti. Varusmiespalveluksen käsittämiä tosiasiallisia vapaudenrajoituksia ei ole sitä vastoin laissa yksityiskohtaisesti säännelty. Suureksi osaksi niiden katsotaan johtuvan sotilaallisen palveluksen luonteesta. Siisti ja yhdenmukainen ulkoasu kuuluu sotilaallisen joukon tunnusmerkkeihin lähes kaikissa kulttuureissa. Siisteyden ja sotilaallisuuden määritelmät ovat kuitenkin kulttuurisidonnaisia".

Sotilaan hiusten pituutta koskevan kysymyksen tarkasteleminen erillään sotilaan ulkoasua koskevista muista ohjeista on oikeusasiamiehen mukaan ongelmallista. Hänen mukaansa kysymys olisi pikemminkin asetettava niin, loukkaako sotilaan ulkoasua koskeva ohjeistus ja vallitseva käytäntö kokonaisuutena yksilön ihmisarvoa taikka puuttuuko se hänen henkilökohtaiseen koskemattomuuteensa tai yksityiselämän suojaansa enemmän kuin jo sotilaallisen palveluksen luonteesta välttämättä johtuu.

Oikeusasiamies vastaa kysymykseen kielteisesti ja lausuu, etteivät sotilaan pukeutumiselle ja siisteydelle nykyisin asetetut vaatimukset olennaisesti poikkea yhteiskuntamme vallitsevista normeista. Tämä koskee myös hiusten pituutta.

Oikeusasiamies toteaa käsityksensä, etteivät yleisen palvelusohjesäännön määräykset ole ristiriidassa yksilön ihmisarvoa, henkilökohtaista koskemattomuutta tai yksityiselämän suojaa turvaavien perusoikeussäännösten kanssa, kun otetaan huomioon sotilaallisen palveluksen luonne ja jo siitä johtuvat välttämättömät vapaudenrajoitukset. Välttämättömistä vapaudenrajoituksista tulisi oikeusasiamiehen käsityksen mukaan kuitenkin säätää vastedes lailla.

Varusmiesten ulkoasua ja erityisesti hiusten pituutta koskevat voimassa olevat määräykset eivät ole ristiriidassa perustuslaissa turvattujen perusoikeuksien kanssa. Asiaa koskeva sääntely ei ole kuitenkaan kaikilta osin riittävä. Asiasta tulee siten säätää myös lain tasolla.

Tasa-arvo

Perustuslain 6 §:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Säännöksen mukaan sukupuolten tasa-arvoa edistetään yhteiskunnallisessa toiminnassa sekä työelämässä sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään.

Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetulla lailla (609/1986, jäljempänä tasa-arvolaki), pyritään estämään sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistämään naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantamaan naisten asemaa erityisesti työelämässä.

Tasa-arvolain 9 §:n 4 kohdan mukaan laissa tarkoitettuna syrjintänä ei ole pidettävä suunniteltua perustuvaa menettelyä, jolla pyritään tasa-arvolain tarkoituksen toteuttamiseen käytännössä.

Tasa-arvovaltuutettu on 1.4.1997 antanut lausunnon (nro 26/51/95) siitä, syrjitäänkö varusmiespalvelusta suorittavia miehiä tasa-arvolaisilla kielletyllä tavalla, kun vapaaehtoista asepalvelusta suorittavat naiset voivat määrätä hiustensa pituudesta ja mallista, mutta varusmiehet eivät.

Naisten asepalveluksen vapaaehtoisuus ei

tasa-arvovaltuutetun mukaan sellaisenaan oikeutta kohtelevaan naisia ja miehiä eri tavoin heidän suorittaessaan asepalvelusta. Toisaalta on otettava huomioon se, että naisten asepalveluksen tavoitteena on osaltaan parantaa naisten mahdollisuuksia hakeutua maanpuolustuksen tehtäviin. Se voidaan rinnastaa siten tasa-arvolain 9 §:n 4 kohdan mukaiseen suunnitelmaan perustuvaan menettelyyn, joka vastaa lain tarkoitusta parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Naisia suosiva erityiskohtelu katsotaan sallituksi, jos se ajan mittaan palvelee tasa-arvolain tarkoitusta.

Tasa-arvovaltuutettu on katsonut, ettei naisten ja miesten hiusten pituutta koskevien määräysten erilaisuuden voida sellaisenaan katsoa olevan tasa-arvolain syrjintäkiellon vastainen, koska kyseessä on positiivinen erityiskohtelu, joka palvelee tasa-arvolain tarkoitusta. Tasa-arvolain tarkoituksena ei ole estää sukupuolten erilaista kohtelua, vaan epäedullinen tai epäoikeudenmukainen erilainen kohtelu.

Kanteluasiaan antamassaan edellä mainitussa ratkaisussa oikeusasiamies toteaa, ettei ole vakuuttunut siitä, onko toisaalta nais- ja toisaalta miessotilaiden ulkoasua koskevien ohjeistusten erilaisuutta pidettävä naisia varsinaisesti suosivana edes positiivisen erityiskohtelun mielessä. Erilaisen kohtelun mahdollista epäoikeudenmukaisuutta arvioitaessa on oikeusasiamiehen mielestä otettava huomioon sotilaan ulkoasua koskeva ohjeistus kokonaisuudessaan. Tässäkin tapauksessa ei ole mielekästä tarkastella hiusten pituutta muusta ohjeistuksesta erillisenä asiana.

Edelleen oikeusasiamies toteaa, että voimassa oleva ohjeistus antaa vapaaehtoista asepalvelusta suorittaville naisille jonkin verran enemmän valinnanvapautta hiusten pituuden suhteen kuin vastaavasti varusmiehille. Ero ei ole kuitenkaan käytännössä suuri, kun otetaan huomioon, että naissotilaankin hiusten tulee olla päätä vasten kiinnitettynä, jotta niska jää paljaaksi ja hiukset mahtuvat päähineen alle. Tehtävän erityislaadusta riippuen myös naissotilaan hiusten pituutta voidaan rajoittaa. Oikeusasiamies korostaa myös sitä, että sotilaan rooliin sopeutuessaan naiset joutuvat alistumaan suurempiin ulkonäköä koskeviin vapaudenrajoituksiin kuin miehet, koska jo sotilaan vaatetus edustaa miehistä pukeutumiskulttuuria. Hiusten pituutta koskeva laajempi valinnanvapaus kompensoi näitä ylimääräisiä rajoituksia.

Oikeusasiamies pitää huomionarvoisena myös sitä, että hiuksia koskeva laajempi valinnanvapaus on omiaan madaltamaan naisten kynnystä hakeutua vapaaehtoiseen asepalvelukseen. Tämä taas osaltaan edistää naisten vapaaehtoisen asepalveluksen tarkoituksen toteutumista eli naisten mahdollisuuksia päästä maanpuolustuksen tehtäviin. Viime kädessä on kysymys naisten aseman parantamisesta työelämässä. Tässä mielessä naissoilaan hiuksia koskevan erilaisen ohjeistuksen voidaan katsoa liittyvän siihen positiiviseen erityiskohteluun, jota naisten vapaaehtoinen asepalvelus kokonaisuudessaan edustaa.

Eduskunnan oikeusasiamies katsoo, etteivät yleisen palvelusohjesäännön pukeutumista ja siisteyttä koskevat määräykset tai niiden perusteella annetut yksityiskohtaiset ohjeet loukkaa sukupuolten yhdenvertaisuutta tai naisten ja miesten välistä tasa-arvoa.

Edellä olevaan viitaten voidaan todeta, että voimassa olevat määräykset, jotka asettavat erilaiset hiusten pituutta koskevat vaatimukset toisaalta varusmiehille ja toisaalta vapaaehtoista asepalvelusta suorittaville naisille, eivät sinänsä loukkaa yhdenvertaisuusperiaatetta tai naisten ja miesten välistä tasa-arvoa.

Varusmiespalvelus vapaaehtoisena

Mahdollisuus varusmiespalveluksen suorittamiseen vapaaehtoisena on asevelvollisen kannalta joustava menettely tulla varusmiespalvelukseen ikätovereitaan aikaisemmin silloin kun se esimerkiksi opiskelun tai muun syyn takia on tarkoituksenmukaista. Puolustusvoimien kannalta asian merkitys on vähäinen.

Lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus (SopS 59-60/1991) määrittelee jokaisen alle 18-vuotiaan henkilön lapseksi. Lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus on saatettu Suomessa voimaan lailla 1129/1991 ja asetuksella 1130/1991. Yleissopimuksen 38 artiklan mukaan sopimusvaltiot sitoutuvat kunnioittamaan niitä kansainvälisen humanitaarisen oikeuden sääntöjä, jotka soveltuvat niihin aseellisissa selkkauksissa ja joilla on merkitystä lapsen kannalta, sekä takaamaan kunnioituksen näitä sääntöjä kohtaan. Artiklan 3 kohdan mukaan sopimusvaltiot pidättyvät värväämästä asevoimiinsa henkilöä, joka ei ole täyttänyt 15 vuotta, ja kutsuaan palvelukseen niitä, jotka ovat täyttäneet

15 vuotta, mutta eivät 18 vuotta, sopimusvaltiot pyrkivät antamaan etusijan tämän ikäryhmän vanhimille.

Lapsen oikeuksia koskevaan yleissopimukseen on valmisteilla lisäpöytäkirja, jonka mukaan edellä mainittu lasten osallistumista aseellisiin tehtäviin koskeva 15 vuoden ikäraja nostettaisiin 18 vuoteen. Suomi on lisäpöytäkirjaa valmistelevassa työryhmässä kannattanut ikärajaksi kaikissa tapauksissa 18 vuotta.

Asevelvollisuuslain säännöksen, jonka mukaan varusmiespalvelukseen voi vapaaehtoisena mennä jo 17-vuotiaana, on katsottu olevan huonosti yhteensovitetussa edellä mainittujen lapsen oikeuksia koskevien uusien sopimusmääräysten kanssa.

Naisten vapaaehtoinen asepalvelus

Kuten edellä vapaaehtoista varusmiespalvelusta koskevassa jaksossa todetaan, mahdollisuus asepalveluksen aloittamiseen jo 17-vuotiaana ei ole sopusoinnussa lapsen oikeuksia koskevien sopimusmääräysten kanssa.

Aseettomassa palveluksessa olevan loma

Aseettomassa palveluksessa olevan loma-oikeus määräytyy samojen periaatteiden mukaan kuin muiden asevelvollisten. Sääntely on kuitenkin tältä osin puutteellinen, koska asevelvollisuuslakiin ei asiasta sisälly nimenomaista säännöstä.

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksen tavoitteena on korjata eräitä nykyisen sääntelyn säädöstasoa koskevia puutteita ja tehdä asevelvollisuuslakiin muun lainsäädännön muutoksista aiheutuvia sekä muita tarkistuksia.

Valvontamääräysten laiminlyönnin rankaisemista koskeva rangaistussäännös ehdotetaan nostettavaksi kokonaan lain tasolle perustuslain 8 §:n edellyttämällä tavalla. Rangaistussäännös kirjoitetaan niin yksityiskohtaiseksi, että kaikki rangaistavaksi tarkoitettu toiminta ilmenee laista. Samalla lakiin ehdotetaan sisällytettäväksi säännökset asevelvollisten valvonnasta.

Varusmiehen ulkoasua koskevaa sääntelyä, joka nykyisin on osittain vain ohjesääntöjen tasolla, ehdotetaan täydennettäväksi niin, että

lakiin sisältyisi asiaa koskeva säännös, jonka mukaan palveluksessa olevan asevelvollisen ulkoasun on täytettävä sotilaallisesta yhdenmukaisuudesta ja palvelusturvallisuudesta johtuvat vaatimukset. Määräykset sotilaan ulkoasusta olisi toimivaltainen antamaan puolustusvoimain komentaja. Koska ulko-asua koskevat määräykset liittyvät myös perusoikeutena suojattuun henkilökohtaiseen vapauteen, asiasta tulee säätää lain tasolla.

Asevelvollisuuslakiin ehdotetaan sisällytettäväksi nykyisin hallitusmuodossa oleva säännös asevelvollisten opetuskielestä ja palveluspaikan määräytymisestä äidinkielen perusteella.

Kertausharjoitusvuorokausien määriä koskevaa säännöstä ehdotetaan tarkistettavaksi niin, että se vastaa käsitteiltään asevelvollisuuslain palvelusaikaa koskevia säännöksiä.

Lisääntyneen kansainvälisen toiminnan takia asevelvollisuuslain säännöstä, joka koskee asevelvollisen palvelusta säännönmukaisena kotiuttamispäivänä Suomen alueen ulkopuolella, ehdotetaan tarkistettavaksi niin, että se koskee laivapalveluksen lisäksi myös mahdollista muuta ulkomailla tapahtuvaa palvelusta. Kotiuttaminen siirtyy tapahtuvaksi asianomaisen palattua takaisin Suomeen.

Varusmiespalveluksen suorittamisesta vapaaehtoisena alle 18-vuotiaana ehdotetaan luovuttavaksi, koska se ei ole sopusoinnussa lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen valmisteilla olevan lisäpöytäkirjan kanssa. Vastaava ikäraja ehdotetaan sisällytettäväksi naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annettuun lakiin.

Sääntelyä, joka koskee asevelvolliselle myönnettävien lomapäivien lukumäärää, ehdotetaan täydennettäväksi niin, että se koskee myös aseettomana palvelevaa.

Asevelvollisrekisteriä koskeviin säännöksiin ehdotetaan lisättäväksi tietojen säilytysaikoja koskeva sääntely sekä tehtäväksi lähinnä muun lainsäädännön muuttamisesta aiheutuvia tarkistuksia.

Sääntelyä, joka koskee palveluskelpoisuuden määrittämiseksi tehtävää asevelvollisen terveydentilan tutkimusta, ehdotetaan täydennettäväksi asiaa koskevalla yleisellä säännöksellä, joka laista nyt puuttuu. Ehdotetun säännöksen mukaan asevelvollinen voidaan määrätä lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tutkimukseen hänen terveydentilansa toteamiseksi.

Lait olisi tarkoituksenmukaista saattaa voimaan 1.3.2000 eli samaan aikaan kuin uusi Suomen perustuslaki.

3. Esityksen vaikutukset

Taloudelliset vaikutukset

Asevelvollisuuslain 7 §:n ehdotettu säännös merkitsee, että aliupseeri voitaisiin kutsua kertausharjoituksiin nykyisen 75 päivän sijasta 100 päivän ajaksi. Ehdotetulla muutoksella ei käytännössä ole taloudellisia vaikutuksia.

4. Asian valmistelu

Asia on valmisteltu virkatyönä puolustusministeriössä. Esityksestä on saatu kirjallinen lausunto ulkoasiainministeriöltä, sisäasiainministeriöltä, työministeriöltä, pääesikunnalta, rajavartiolaitokselta ja Varusmiesliittory:ltä. Asiassa on lisäksi kuultu Kansallisarkistoa ja Sota-arkistoa. Oikeusministeriö on osallistunut asian valmisteluun.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki asevelvollisuuslain muuttamisesta

7 §. Kertausharjoitusaikoja koskevaa säännöstä ehdotetaan tarkistettavaksi niin, että se vastaa käsitteiden osalta asevelvollisuuslain palvelusaikasäännöstä. Enimmäisaika, joksi aliupseeri voidaan kutsua kertausharjoitukseen ehdotetaan muutettavaksi 75 päivästä 100 päivään.

Kuten edellä yleisperusteluissa todetaan, teknisiin tehtäviin koulutetut voidaan nykyisen 7 §:n mukaan kutsua kertausharjoituksiin yhteensä 75 päivän ajaksi. Teknisiin tehtäviin koulutettavilla on alunpitäen tarkoitettu 330 päivää palvelevia miehistön jäseniä, kuten autonkuljettajia. Palvelusaikaa sääntelevässä 5 §:ssä tekniset tehtävät -käsite on sittemmin muutettu muotoon miehistön erityistaitoa vaativat tehtävät ja vaativimmat erityistehtävät. Puheena olevaa kertausharjoitusaikoja koskevaa säännöstä ei kuitenkaan ole tältä osin aiemmin tarkistettu.

Selvyyden vuoksi pykälän 1 momenttia ehdotetaan tarkistettavaksi vastaamaan lain 5 §:ssä käytettyä terminologiaa niin, että 75 päivän kertausharjoitusaika koskisi henkilöitä, jotka koulutetaan miehistön erityistaitoa vaativiin tehtäviin ja miehistön vaativimpiin erityistehtäviin.

Lisäksi ehdotetaan, että aliupseeri rinnastettaisiin säännöksessä muuhun päällystöön eli opistoupseereihin ja upseereihin niin, että aliupseeri voitaisiin kutsua kertausharjoitukseen 100 päivän ajaksi nykyisen 75 päivän asemesta. Muun päällystön tavoin aliupseeri kuuluu myös reserviin sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 60 vuotta, joten aika, jonka kuluessa kertausharjoituspäivät kertyvät, on yhtä pitkä kuin muulla päällystöllä.

Ehdotettu säännös mahdollistaa koulutuksen antamisen entistä tarkoituksenmukaisemmin siten, että harjoitukseen voidaan kutsua tietty henkilö tiettyyn tehtävään. Esimerkiksi joukkojen perustamistehtävissä olevat henkilöt tulevat harjoitukseen muutamia päiviä ennen varsinaisia harjoitusjoukkoja. Tämän vuoksi eräiden jo pidempään reservissä olleiden asevelvollisten kohdalla nykyisen säännöksen mukainen kertausharjoituspäivien määrä on osoittautunut riittämättömäksi.

8 §. Säännöstä, jonka mukaan kotiuttamispäivää voidaan siirtää, jos asevelvollinen palvelee ulkomailla säännönmukaisena kotiuttamispäivänään, ehdotetaan tarkistettavaksi niin, että se koskisi nykyisen sotaluoksessa tapahtuvan palveluksen lisäksi myös muuta ulkomailla tapahtuvaa palvelusta.

Kansainvälinen toiminta on lisääntynyt viime vuosina myös puolustusvoimissa. Asevelvollisuuslain 3 a §:n 2 momentin mukaan varusmiespalveluksen ja kertausharjoitusten yhteydessä voidaan antaa kansainväliseen kriisinhallinta- ja rauhanturvaamistoimintaan osallistumisen edellyttämä sotilaallinen peruskoulutus niille asevelvollisille, jotka vapaaehtoisesti hakeutuvat tällaisiin tehtäviin tarkoitetun valmiusjoukon koulutukseen. Säännöksen mukaan koulutusta voidaan lyhytaikaisesti järjestää myös ulkomailla.

Suomalaisia yksiköitä, joissa on ollut myös varusmiehiä, on ottanut osaa muun muassa Norjassa ja Tanskassa järjestettyihin rauhankumppanuusohjelmaan liittyneisiin harjoituksiin. Harjoitukset ovat ajallisesti sijoittuneet varusmiesten palvelusajan loppuun. Harjoitusjoukoilla on säännönmukaisesti omat kulkuneuvonsa ja muu asiaan kuuluva kalusto mukanaan. Sen kuljettaminen vaatii erityisjärjestelyjä. Koska harjoitukset ovat palvelusajan lopulla, voi ennalta arvaamaton tapahtuma viivästyttää paluuta Suomeen jopa yli säännönmukaisen kotiuttamispäivän. Silloin kun korvaavia kuljetuksia ei heti olisi saatavissa tai ne aiheuttaisivat suhteettomia kustannuksia, olisi tarkoituksenmukaista, että harjoitukseen osallistuvien varusmiesten kotiuttaminen voitaisiin siirtää tapahtuvaksi vasta joukon saavuttua Suomeen. Ylimääräisenä palvellet päivät luettaisiin kertausharjoituspäiviksi.

Pykälän 3 momenttia ehdotetaan tarkistettavaksi niin, että mahdollisuus kotiuttamispäivän siirtämiseen koskisi kaikkea ulkomailla tapahtuvaa palvelusta, eikä vain palvelusta sotaluoksessa, kuten asia on voimassa olevan säännöksen mukaan.

9 §. Pykälässä säädetään ajasta, jonka henkilö kuuluu nostoväkeen.

Edellä yleisperustelujen jaksosta 1.2., jossa käsitellään varusmiespalvelusta vapaaehtoisena, ilmenevillä perusteilla säännöstä

ehdotetaan muutettavaksi niin, että henkilö kuuluu nostoväkeen vasta sen vuoden alusta, jona hän täyttää 18 vuotta. Voimassa olevan säännöksen mukaan hän kuuluu nostoväkeen jo sen vuoden alusta, jona hän täyttää 17 vuotta.

12 §. Pykälää ehdotetaan täydennettäväksi asevelvollisen palveluskelpoisuuden määrittämiseksi tehtävää asevelvollisen terveydentilan tutkimusta koskevalla yleisellä säännöksellä. Ehdotetun säännöksen mukaan asevelvollinen voidaan määrätä hänen terveydentilansa toteamiseksi suoritettaviin tarkastuksiin tai tutkimuksiin.

Asevelvollisuuslain voimassa olevaan 23 §:ään sisältyy säännös muun muassa kutsunanalaisen velvollisuudesta osallistua ennakolta järjestettävään terveystarkastukseen. Todetun ruumiinvamman tai sairauden perusteella tapahtuvasta palveluksesta vapauttamisesta säädetään puheena olevassa pykälässä.

Koska laista puuttuu yleinen säännös asevelvollisen velvollisuudesta osallistua palveluskelpoisuuden toteamiseksi tehtävään tarkastukseen, puute ehdotetaan korjattavaksi sisällyttämällä asiaa koskeva säännös pykälän 1 momenttiin. Palveluskelpoisuuden toteamiseksi tehtävän tarkastuksen ja tutkimuksen voisi toimittaa lääkäri tai muu terveydenhuollon ammattihenkilö. Terveystarkastuksen ammattihenkilöistä säädetään terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994). Samalla pykälän nykyinen 1 momentti siirtyy 2 momentiksi.

Pykälän 3 momentin mukaan tarkempia säännöksiä pykälässä tarkoitetun tarkastuksen ja tutkimuksen toimittamisesta voitaisiin antaa valtioneuvoston asetuksella.

Ehdotettu säännös ei merkitse asiallista muutosta nykytilaan, vaan ainoastaan täydentää ja täsmentää sääntelyä.

16 §. Pykälään ehdotetaan sisällytettäväksi aseettomassa palveluksessa olevan loma oikeutta koskeva sääntely.

Pykälässä säädetään asevelvollisen oikeudesta lomaan. Henkilökohtainen loma määräytyy palvelusajan pituuden mukaan siten kuin yleisperustelujen jaksossa 1.1. (aseettomana palvelevan loma) todetaan. Henkilökohtainen loma myönnetään ilman erikseen esitettävää syytä. Vuonna 1998 toteutetun palvelusaikauudistuksen jälkeen 330 päivän palvelusaika ja sitä vastaava 16 päivän henkilökohtainen loma on ainoastaan aseettomana palvelevalla. Kuntoisuuslomaa ja isyyslo-

maa koskevaa sääntelyä sovelletaan samalla tavoin kaikkiin asevelvollisiin.

Aseettomassa palveluksessa olevan loma koskeva sääntely ehdotetaan sisällytettäväksi pykälän 1 momenttiin. Ehdotus ei merkitse muutosta aseettomana palvelevan lomaoikeuteen, vaan ainoastaan täydentää nykyistä puutteellista sääntelyä. Muilta osin momenttia ei ehdoteta muutettavaksi.

31 §. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi niin, että asevelvollinen voisi astua vapaaehtoisena varusmiespalvelukseen vasta täytettyään 18 vuotta.

Voimassa olevassa pykälässä säädetään varusmiespalvelukseen hakemisesta 17-vuotiaana vapaaehtoisena. Koska varusmiespalveluksen suorittamisen alle 18-vuotiaana on sopinut huonosti kansainvälisten oikeusnormien kehityksen kanssa, mitä selostetaan edellä yleisperustelujen jaksossa 1.2., vapaaehtoisena palvelemisen ikäraja ehdotetaan nostettavaksi 18 vuoteen. Vapaaehtoisena varusmiespalvelukseen haluavan tulisi toimittaa hakemuksensa sotilaslääkärin esikunnalle hyvissä ajoin ennen kyseisen vuoden palvelukseenastumisajankohtaa.

8 a luku. Asevelvollisten valvonta

Lakiin ehdotetaan sisällytettäväksi uusi luku, joka sisältää säännöksiä asevelvollisten valvonnasta. Valvonta tarkoittaa järjestelmää sotilasviranomaisen ja asevelvollisen välistä yhteydenpitoa ja tietojenvaihtoa varten asevelvollisuutta koskevista asioista, ja erityisesti niistä asioista, joilla on merkitystä asevelvollisen sijoittamiselle sodanajan kokoonpanoihin. Myös yhteystietojen on tärkeää olla ajan tasalla. Kuten edellä yleisperusteluissa todetaan, asevelvollisten valvonnasta säädetään nykyisin pääasiassa vain asetuksen tasolla. Samalla kun valvontamääräysten rikkomista koskeva rangaistussäännös ehdotetaan sisällytettäväksi lakiin, siihen on tarpeen sisällyttää valvontaa koskevat perussäännökset.

38 a §. Pykälään ehdotetaan sisällytettäväksi valvonnan määritelmä.

38 b §. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi valvonnanalaisista sekä valvonta-alueen määräytymisestä.

Voimassa olevan asevelvollisuusasetuksen 74 §:n mukaan valvonnanalaisia ovat reserviin ja nostoväkeen kuuluvat sekä vakainainen väki. Asevelvollinen on valvonnanalainen siinä valvonta-alueessa, jossa hänellä on

vakainen asunto ja koti. Voimassa olevan asevelvollisuusasetuksen 81 §:n mukaan ulkomailla oleskeleva kuuluu edelleen siihen sotilasläänin, jossa hän viimeksi asui tai jollei hänellä ole ollut asuntoa ja kotia Suomessa, Helsingin sotilasläänin.

Pykälän 1 momentin mukaan valvonnallaisia ovat reserviin, nostoväkeen ja vakinaiseen väkeen kuuluvat. Säännös vastaa asiallisesti voimassa olevaa sääntelyä.

Pykälän 2 momentin mukaan valvonta-alue määräytyy kotikuntalaisa (201/1994) tarkoitettujen kotikunnan tai väestökirjanpitokunnan mukaan.

Henkilön kotikunta on kotikuntalain 2 §:n mukaan se kunta, jossa henkilö asuu. Poikkeuksista sanottuun pääsääntöön säädetään myös kotikuntalaisa.

Ulkomailla asuvan Suomen kansalaisen valvonta-alue määräytyisi väestökirjanpitokunnan mukaan. Väestökirjanpitokunnaksi säädetään kotikuntalain 6 a §:ssä se kunta, joka viimeksi on ollut asiaomaisen henkilön kotikunta Suomessa. Jos asianomaisella ei ole ollut kotikuntaa Suomessa, hänen väestökirjanpitokuntansa määräytyy äidin, isän tai puolison kotikunnan tai väestökirjanpitokunnan mukaan mainitussa järjestyksessä. Jos vanhemmilla tai puolisoilla ei tuolloin ole ollut kotikuntaa eikä väestökirjanpitokuntaa Suomessa, väestökirjanpitokunta on Helsinki.

Säännös eroaa voimassa olevasta sääntelystä siten, että ehdotuksen mukaan ulkomailla oleskelevan valvonta-alue olisi Helsinki ainoastaan siinä tapauksessa, että hänellä ei ole Suomessa muuta väestökirjanpitokuntaa.

38 c §. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi valvontaviranomaisista ja valvonta-alueesta.

Voimassa olevan asevelvollisuusasetuksen 72 §:n mukaan valvontaviranomainen on sotilasläänin esikunta ja sen alaisena aluevalvojana on sotilasläänin esikunnan poliisin lääninjohtoa kuultuaan määräämä kihlakunnan poliisipäällikkö tai muu poliisimies. Joukko-osasto huolehtii palveluksessaan olevien asevelvollisten valvonnasta. Valvonta-alueina ovat asetuksen 73 §:n 2 momentin mukaan kihlakunnat, jollei toisin määrätä.

Ulkomailla oleskelevan valvojana toimii asetuksen 81 §:n mukaan lähin Suomen lähetystö tai konsulinvirasto.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että asevelvollisen valvonnasta huolehtii nykyiseen tapaan sotilasläänin esikun-

ta. Aluevalvojana olisi poliisiviranomainen. Aluevalvojasta säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Joukko-osasto toimisi valvontaviranomaisena palveluksessaan olevien osalta.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan säännöstyä aluevalvojan valvonta-alueesta. Valvonta-alueena olisi pääsääntöisesti kihlakunta. Aina kihlakunta ei ole tarkoituksenmukaisin aluevalvojan toimialue. Tällöin valvonta-alueeksi voitaisiin valtioneuvoston asetuksella säätää muukin alue.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että ulkomailla oleskelevan asevelvollisen valvonnasta huolehtii Suomen suurlähetystö, lähetystö tai lähetetyn pääkonsulin, konsulin tai varakonsulin virasto.

Ehdotettu sääntely vastaa asiasisällöltään voimassa olevaa asetukseen sisältyvää sääntelyä.

38 d §. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi valvonnallaisen ilmoitusvelvollisuudesta.

Voimassa olevan asevelvollisuusasetuksen 75 §:n mukaan valvonnallaisen tulee huolehtia siitä, että hänen asuinpaikkansa ja osoitteensa on aina sotilasläänin esikunnan tiedossa. Ulkomailla oleskeleva voi ilmoittaa oleskelupaikkansa ja osoitteensa myös lähimmälle Suomen lähetystölle tai konsulinvirastolle.

Voimassa olevan asevelvollisuusasetuksen 83 §:n mukaan asevelvollisen on vaadittaessa annettava valvontaa varten tarpeelliset tiedot ja vastattava valvontaviranomaisen tekemiin kirjallisiin tiedusteluihin 14 päivän kuluessa tiedustelun perillesaapumisesta. Asetuksen 80 §:n mukaan hänen on ilmoitettava sotilasviranomaiselle myös palveluskelpoisuuteensa vaikuttavista seikoista.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan säännöstyä, jonka mukaan valvonnallaisen tulee huolehtia siitä, että hänen asuinpaikkansa, osoitteensa ja muut yhteystietonsa sekä palveluskelpoisuuteensa vaikuttavat seikat ovat 38 c §:ssä tarkoitettujen valvontaviranomaisen tiedossa.

Kuten edellä yleisperusteluissa todetaan, puolustusvoimilla tulee olla ajan tasalla olevat tiedot kaikista asevelvollisista. Se on tärkeää koulutuksen suunnittelun ja järjestämisen sekä sodanajan kokoonpanoihin sijoittamisen ja valmiuden kannalta. Tärkeitä tietoja ovat yhteystiedot, jotka normaalisti saadaan väestötietojärjestelmästä, edellyttäen, että muuttoilmoitus on tehty asianmukaisesti. Keskeinen merkitystä on myös palveluskel-

poisuuteen liittyvillä tiedoilla. Nämä tiedot sotilasviranomaisen saa pääsääntöisesti vain asevelvolliselta itseltään. Ainoastaan kansaneläkelaitokselta pääesikunta saa asevelvollisen palveluskelpoisuuteen liittyviä tietoja asevelvollisuuslain 42 c §:n 3 momentin nojalla.

Puolustusvoimien tiedonsaannin varmistamiseksi pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että valvonnanalaisen on annettava valvontaa varten tarpeelliset tiedot valvontaviranomaiselle tämän niitä tiedustellessa. Hänen olisi myös vastattava valvontaviranomaisen tekemään kirjalliseen kyselyyn 14 päivän kuluessa siitä päivästä, jona hän on saanut siitä tiedon. Useimmiten valvontaviranomaisten tiedustelut liittyvät kertausharjoitusten järjestämiseen.

Kirjallisen kyselyn tekemisestä ja valvonnanalaisen ilmoitusvelvollisuuden täyttämisestä voitaisiin 3 momentin mukaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Asetuksella voitaisiin säätää esimerkiksi palveluskelpoisuuden muutoksen toteamiseksi esitettävistä selvityksistä tai mahdollisen tutkimuksen järjestämisestä, jos palveluskelpoisuutta ei voitaisi määrittää pelkän asiakirjaineiston perusteella. Lääkärintarkastuksesta säädetään 12 §:ssä.

Ehdotettu sääntely vastaa asiasisällöltään voimassa olevaa asevelvollisuusasetukseen sisältyvää sääntelyä.

38 e §. Pykälään ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan asevelvollisten valvonnasta ja asevelvollisten tarkastuksesta liikekannallepanon sattuessa säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Vastaava valtuutussäännös sisältyy asevelvollisuuslain voimassa olevaan 52 §:ään. Koska valvontaa koskeva sääntely nyt ehdotetaan sisällytettäväksi lakiin, myös sanottu asetuksenantovaltuuden sisältävä säännös ehdotetaan sijoitettavaksi muiden valvontaa koskevien säännösten yhteyteen.

41 a §. Rangaistussäännöksiä koskevaan 9 lukuun ehdotetaan otettavaksi uusi 41 a §, johon sisällytettäisiin valvontamääräysten rikkomista koskeva, nykyisin asetuksen taonin rangaistussäännös.

Varusmiespalveluksen ja kertausharjoitusten tarkoituksena on kouluttaa puolustusvoimien sodanajan joukkoihin sijoitettavaa henkilöstöä sekä ylläpitää koulutuksen tarkoituksenmukaisilla järjestelyillä sotilaallinen perusvalmius ja kyky kohottaa valmiutta tarpeen vaatiessa. Tämän vuoksi on ensiar-

voisen tärkeätä, että puolustusvoimilla on ajantasaiset tiedot kaikista asevelvollisista, heidän olinpaikoistaan sekä asioista, joilla on vaikutusta heidän sodanajan joukkoihin sijoittelunsa kannalta.

Asevelvollisen ilmoitusvelvollisuudesta ehdotetaan säädettäväksi 38 d §:ssä. Säännöksen mukaan valvonnanalaisen asevelvollisen tulee huolehtia siitä, että hänen asuinpaikkansa, osoitteensa ja muut yhteystietonsa sekä palveluskelpoisuuteensa vaikuttavat seikat ovat sotilasviranomaisen ja muun asevelvollisen valvonnasta huolehtivan viranomaisen tiedossa.

Edellä tarkoitettujen osoitetietojen lisäksi asevelvollisen on annettava tarpeelliset tiedot sotilasviranomaiselle ja muulle valvontaviranomaiselle tämän niitä tiedustellessa ja vastattava tämän kirjalliseen kyselyyn 14 päivän kuluessa kyselystä tiedon saatuaan.

Kuten yleisperusteluissa todetaan nykyiseen asevelvollisuusasetukseen sisältyy rangaistussäännös, jonka mukaan henkilö, joka jättää tekemättä sotilasviranomaiselle ilmoituksen olinpaikastaan tai jättää vastaamatta sotilasviranomaisen kirjalliseen tiedusteluun, tuomitaan valvontamääräysten rikkomisesta. Rangaistuksena on sakkoa tai enintään kolme kuukautta vankeutta.

Edellä tarkoitetun sotilasviranomaiselle tehtävän osoitetta koskevan ilmoituksen on käytännössä korvannut kotikuntalaissa tarkoitettu muuttoilmoitus, johon liittyy oma rangaistusjärjestelmänsä. Sen osalta ei siten voida sisällyttää rangaistussäännöstä tähän lakiin.

Jotta voitaisiin varmistaa se, että sotilasviranomaisen saa asevelvollisuuden kannalta merkityksellisiä tietoja myös asevelvolliselta itseltään, mikä useassa tapauksessa on paras tiedonhankintakeino, velvollisuudesta on edelleen katsottu tarpeelliseksi säätää erikseen. Velvollisuuden tehostamiseksi pykälään esitetään säännöstä, jonka mukaan velvollisuuden rikkomisesta voidaan rangaista. Asevelvollinen, joka tahallaan jättäisi vastamatta sotilasviranomaisen tai muun valvontaviranomaisen kirjalliseen tiedusteluun, voitaisiin ehdotetun säännöksen mukaan tuomita valvontamääräysten rikkomisesta sakkoon.

Kyseessä on järjestysmääräysten rikkomiseen rinnastettava teko, joka sopii luontevimmin asevelvollisuuslakiin.

42 d §. Pykälään sisältyy sääntely asevelvollisrekisterin salassa pidettävistä tiedoista.

Voimassa olevaan pykälään sisältyy viittaus yleisten asiakirjain julkisuudesta annettuun lakiin (83/1951) asevelvollisrekisteriin sisältyvien, valtion turvallisuutta ja maanpuolustuksen etua koskevien tietojen salassa pitämisen osalta. Koska sanotun lain on korvannut laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999, jäljempänä julkisuuslaki), viittaus ehdotetaan muutettavaksi tarkoittamaan viimeksi mainittua lakia.

Pykälässä ehdotetaan lisäksi säädettäväksi, että myös asevelvollisrekisteriin merkityn henkilön tunnistetiedot tulee pitää salassa. Käsite tunnistetieto esiintyy muun muassa väestötietolaissa (507/1993). Lain 4 §:n mukaan henkilön tunnistetietoja ovat muun muassa henkilötunnus, nimi, osoite ja kotikunta ja siellä oleva asuinpaikka. Ehdotettu säännös ei merkitse asiallista muutosta nykytilaan.

42 e §. Asevelvollisrekisterin tietojen luovuttamista koskevaa säännöstä ehdotetaan tarkistettavaksi vastaamaan julkisuuslakia. Samalla oikeutta tiedon luovuttamiseen ehdotetaan laajennettavaksi nykyisestä niin, että tietoja voitaisiin antaa myös rajavartiolaitosviranomaiselle ja aluevalvojalle. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi säännös niistä määräyksistä, joita salassa pidettävän tiedon antamista koskevaan päätökseen tulee sisällyttää. Samalla kun 1 momentissa oleva nykyinen säännös ehdotetaan tarpeettomana poistettavaksi, siirtyy 2 ja 3 momenttia vastaava sääntely 1 ja 2 momenttiin.

Asevelvollisrekisteri on laaja tiedosto, joka sisältää tietoja valtaosasta Suomen miespuolista väestöstä ja sen lisäksi vapaaehtoisesta asepalveluksessa olevista ja sen suorittaneista naisista. Kuten yleisperusteluissa todetaan, rekisteriin saa tallettaa myös arkaluonteisia tietoja. Toisaalta osa rekisterin tietosisällöstä on salassa pidettävää valtion turvallisuuteen ja maanpuolustuksen etuun liittyvillä perusteilla. Säännös on laadittu niin, että sen mukaan voidaan mahdollisimman hyvin toteuttaa toisaalta rekisteröidyn yksityisyyden suoja ja toisaalta yhteiskunnan tarve saada tietoja.

Pykälän nykyisessä 1 momentissa luetaan ne tiedot, jotka eivät ole julkisia ja joita ei sen vuoksi saa ilmaista sivulliselle. Koska asevelvollisrekisterin tietojen salassapito määräytyy ehdotetun 42 d §:n mukaan, säännös ehdotetaan tarpeettomana poistettavaksi. Samalla nykyinen 2 momentti, jossa säädetään niistä viranomaisista ja tarkoituksista,

joihin asevelvollisrekisterin tietoja voidaan antaa, siirtyy 1 momentiksi.

Pykälän 1 momentin 2 kohtaa ehdotetaan tarkistettavaksi niin, että siinä viitataan asianomaisen tiedonsaantia koskevan oikeuden osalta julkisuuslakiin.

Momentin 3 kohtaan ehdotetaan lisättäväksi rajavartiolaitosviranomaiset. Lisäksi momenttiin ehdotetaan uutta 5 kohtaa, jonka mukaan asevelvollisrekisterin tietoja voitaisiin antaa myös aluevalvojalle. Voimassa olevassa säännöksessä kyseisiä viranomaisia ei nimenomaisesti mainita.

Rajavartiolaitoksesta annetun lain (320/1999) 7 §:n mukaan rajavartiolaitoksen tehtäviin kuuluu myös sotilaallisen maanpuolustuksen tehtäviä mukaan lukien sotilaskoulutuksen antaminen henkilöstölleen ja rajavartiolaitoksen palvelukseen määrättyille asevelvollisille samoin kuin vapaaehtoisesti asepalvelusta suorittaville naisille. Asevelvollisuuden toimeenpanoa sekä henkilöstön palvelukseen ottamista ja henkilöstösuunnittelua varten rajavartiolaitos tarvitsee asevelvollisrekisterin tietoja sotilasviranomaisten tapaan. Jotta rekisterin tietojen antamista koskeva säännös olisi riittävän selvä ja tarkkarajainen, siinä ehdotetaan säädettäväksi myös rajavartiolaitosviranomaisen oikeudesta saada kyseisiä tietoja.

Aluevalvoja tarvitsee asevelvollisrekisterin tietoja niissä tehtävissä, joista säädetään tarkemmin ehdotetun lain uudessa 8 a luvussa. Koska aluevalvoja ei ole sotilasviranomainen, myös aluevalvojan oikeudesta saada asevelvollisten valvonnassa tarvitsemiaan tietoja asevelvollisrekisteristä on tarpeen säätää erikseen.

Momenttiin ehdotetaan uutta 7 kohtaa, johon sisältyisi nykyisin 1 kohdassa oleva sääntely tietojen antamisesta rekisteröidyn suostumuksella.

Muilta osin momenttiin ei ehdoteta muutoksia.

Pykälän nykyisen 3 momentin mukaan henkilötietojen luovuttamiseen ja antamiseen asevelvollisrekisteristä ei sovelleta, mitä yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 18 a §:ssä ja 20 §:n 2 momentissa säädetään. Säännöksellä on siten suljettu pois ministeriön oikeus erityisestä syystä ilmaista sellainen asiakirja, jonka salassa pitäminen ei ole vielä lakannut. Säännöksen mukaan pääesikunta voi kuitenkin luovuttaa henkilö-tietoja erityisestä syystä tieteellistä tutkimusta ja tilastointia tai muuta hyväksyttävää tar-

koitusta varten. Momenttia vastaava sääntely siirtyy osaksi ehdotettuun 2 momenttiin.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi pääesikunnan oikeudesta antaa asevelvollisrekisterin tietoja sen lisäksi, mitä pykälän 1 momentissa säädetään.

Nykyiseen tapaan asevelvollisrekisteristä ehdotetaan annettavaksi tietoja vain rajoitusti. Eräitä rekisterin tietoja on kuitenkin tarkoituksenmukaista antaa esimerkiksi vapaaehtoista maanpuolustuskoulutusta palveleviin tarkoituksiin. Tämä on perusteltua, koska vapaaehtoisen maanpuolustuksen tukeminen kuuluu myös puolustusvoimien tehtäviin puolustusvoimista annetun lain (402/1974) 2 §:n mukaan. Kysymyksen tulisivat lähinnä asevelvollisten nimi- ja osoitetiedot, joita voitaisiin antaa esimerkiksi vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen järjestöille. Asevelvollisrekisterissä olevan tiedon antaminen voisi yksittäistapauksessa olla perusteltua myös muuhun hyväksyttävään tarkoitukseen. Oikeus tiedon antamiseen asevelvollisrekisteristä ei ehdotetun säännöksen mukaan kuitenkaan koskisi julkisuuslain mukaan salassa pidettävää tietoa.

Kuten edellä todetaan, pääesikunta voi asevelvollisuuslain voimassa olevan säännöksen mukaan luovuttaa myös salassa pidettäviä henkilötietoja tieteellistä tutkimusta tai tilastointia varten. Koska asiasta säädetään julkisuuslaissa, vastaavan sääntelyn sisällyttäminen asevelvollisuuslakiin ei ole enää tarkoituksenmukaista. Julkisuuslain 28 §:n 1 momentin mukaan viranomainen voi, jolle laissa toisin säädetä, antaa yksittäistapauksessa luvan tietojen saamiseen salassa pidettävästä asiakirjasta tieteellistä tutkimusta, tilastointia taikka viranomaisen suunnittelutai selvitystyötä varten, jos on ilmeistä, ettei tiedon antaminen loukkaa niitä etuja, joiden suojaksi salassapitovelvollisuus on säädetty. Julkisuuslain 28 §:n 2 momentissa säädetään määräyksistä, joita lupaan on liitettävä.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan julkisuuslain 28 §:n 2 momentin säännöstä tarkentavaa sääntelyä määräyksistä, joita julkisuuslain 28 §:n 1 momentissa tarkoitettuun lupaan tulisi liittää silloin kun kysymys on tietojen luovuttamisesta asevelvollisrekisteristä sanotun säännöksen nojalla. Lupaan tulee ehdotetun säännöksen mukaan liittää maanpuolustuksen ja yksityisen edun suojaamiseksi tarpeelliset määräykset.

42 f §. Kyseessä on uusi pykälä, johon ehdotetaan laista nyt puuttuvaa säännöstä

asevelvollisrekisterin tietojen säilytysajoista.

Lain 42 a §:n mukaan asevelvollisrekisteriä pidetään asevelvollisten kutsunnan toimittamista, koulutuksen ja palveluksen suunnittelua ja järjestämistä sekä liikekannallepanoon ja poikkeusolojen toimintaan varautumista varten.

Lain 6 §:n mukaan asevelvollinen kuuluu reserviin sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 50 vuotta ja 9 §:n mukaan nostoväkeen sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 60 vuotta. Upseeri, opistoupseeri ja aliupseeri kuuluu reserviin sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 60 vuotta. Upseeri, jolla on everstin tai kommodorin tai niitä ylempi sotilasarvo, kuuluu kuitenkin reserviin siihen saakka, kunnes hänet vapautetaan kokonaan asevelvollisuuden suorittamisesta.

Asevelvollisuuslain mukaan asevelvollisuuden suorittaminen jatkuu kaikilla 60 ikävuoteen asti ja erällä vielä senkin jälkeen. Tarve henkilöä koskevien tietojen säilyttämiseen asevelvollisrekisterissä jatkuu vastaavan ajan.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että henkilöä koskevat tiedot poistetaan viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun henkilö ei enää kuulu reserviin eikä nostoväkeen. Asevelvolliset ovat rekisterissä syntymävuoden mukaan vuosiluokkana. Koska kysymyksessä on suuri tiedosto, jonka käsitteleminen arkistoon siirtämistä varten vie oman aikansa, tiedot poistettaisiin aktiivikäytössä olevasta rekisteristä vuoden kuluessa siitä, kun asianomainen ei enää kuulu nostoväkeen eikä reserviin.

Normaaliin tietojen käsittelyyn kuuluu myös tarpeettomien tietojen poistaminen. Tältä osin noudatetaan henkilötietolain säännöksiä.

Asevelvollisrekisterin kaltaisella rekisterillä on merkitystä vielä senkin jälkeen kun rekisteri ei enää ole aktiivikäytössä. Se on tärkeä esimerkiksi tieteelliselle tutkimukselle. Sen vuoksi onkin ensiarvoisen tärkeää, ettei rekisterin tietoja, jotka on tarkoitettu säilytettäväksi pysyvästi, hävitetä. Selvyden vuoksi pykälän 2 momenttiin ehdotetaan viittaussäännöstä arkistolakiin (831/1994), jonka mukaan määrätään pysyvästi säilytettävistä asiakirjoista.

10 luku. Erityiset säännökset

50 d §. Pykälään ehdotetaan säännöstä palveluksessa olevan asevelvollisen ulkoasusta

ja siitä annettavista määräyksistä.

Kuten edellä yleisperusteluissa todetaan, sotilaan ulkoasusta on säännöksiä lain tasolla ainoastaan siltä osin kuin kysymys on sotilaspuvusta ja sen käyttämisestä. Muilta osin sääntely on ohjesäännöissä.

Sotilaan ulkoiseen olemukseen on Suomes-
sa vakiintuneesti kuulunut lyhyeksi leikattu
tukka. Lyhyen tukan keskeisenä perusteena
on pidetty sitä, että sotilaan on yhtenäisen
sotilaspuvun käyttämisen lisäksi myös muu-
toin ulkoisen olemuksensa puolesta vastatta-
va yhteiskunnassa yleisesti hyväksyttyä käsi-
tystä sotilaan ulkonäöstä. Perimmältään ky-
symys on siitä, että sotilaan tulee herättää
luottamusta jo ulkoisella olemuksellaan.
Merkitystä on myös siisteys- ja turvallisuus-
näkökohdilla.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan säännös-
tä, jonka mukaan palveluksessa olevan ase-
velvollisen ulkoasun on täytettävä sotilaalli-
sesta yhdenmukaisuudesta ja palvelusturval-
lisuudesta johtuvat vaatimukset.

Sotilaan ulkoasua koskevat määräykset
olisi 2 momentin mukaan toimivaltainen an-
tamaan puolustusvoimain komentaja. Ehdot-
ettu säännös oikeuttaisi antamaan määräyksiä,
joita sotilaallinen yhdenmukaisuus edellyttää.
Kysymys olisi toisaalta sotilaspuvun
asianmukaisesta käyttämisestä, johon kuuluisi
myös määräysten antaminen muiden kuin
sotilaspukuun kuuluvien vaatekappaleiden,
asusteiden tai esineiden käyttämisestä soti-
laspuvun kanssa. Vakiintuneen käytännön
mukaan niitä voi käyttää vain sillä edellyt-
yksellä, että ne eivät näy. Sotilaalliseen yh-
denmukaisuuteen kuuluu myös yhdenmukai-
nen hiuslinja, mikä on miehillä tarkoittanut
lyhyiksi leikattuja hiuksia ja naisilla päästä
myöten kiinnitettuja hiuksia, jos hiukset ovat
pitkät. Myös sotilaiden hiusten linja on kui-
tenkin jossain määrin vaihdellut kulloisenkin
yleisen linjan mukaan.

Toinen peruste, jolla määräyksiä voitaisiin
antaa, on palvelusturvallisuus. Useissa palve-
lustohtävissä esimerkiksi korvarengat ja
muut lävistykset ovat ilmeinen turvallisuus-
riski. Myös muut korut voivat myötävaikut-
taa tapaturmien syntymiseen. Tietyissä tehtä-
vissä myös pitkät hiukset tai niiden sitomi-
seen käytettävät hiusneulat voivat olla vaa-
raksi.

Naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta
annetun lain 3 §:ssä olevan viittaussäännök-
sen mukaisesti asevelvollisuuslakiin ehdotet-
tu säännös koskisi myös ensin mainitussa

laissa tarkoitettussa palveluksessa olevaa.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan selvyyn-
den vuoksi viittaussäännöstä, jonka mukaan
sotilaspuvuista säädetään erikseen.

Puolustusvoimista annetun lain 9 b §:n
mukaan puolustusvoimien sotilaspuvuista
säädetään asetuksella. Tarkempia määräyksiä
puvuista voi antaa puolustusministeriö, taik-
ka siten kuin ministeriö määrää, puolustus-
voimain komentaja tai pääesikunta.

Ehdotettu säännös ei aiheuta muutosta ny-
kytilaan, vaan ainoastaan täydentää asiaa
koskevaa sääntelyä.

51 §. Kutsunnan toimittamisesta aiheutuvi-
en kustannusten korvaamista koskevaa sään-
nöstä ehdotetaan tarkistettavaksi niin, että
siihen sisältyy myös kutsunta-asiain keskus-
lautakunnan sekä aluevalvojan palkkioita
koskeva sääntely. Samalla pykälä ehdotetaan
jaettavaksi kahdeksi momentiksi.

Voimassa olevassa 51 §:ssä säädetään ase-
velvollisuuslain 21 §:n 2 momentissa tarkoi-
tetun kutsuntalautakunnan matkakorvausten
sekä muiden kutsunnan toimittamisesta ai-
heutuvien kustannusten maksamisesta valtion
varoista.

Asevelvollisuuslain 37 a §:ssä säädetään
kutsunta-asiain keskuslautakunnasta, joka
ylimpänä lainkäyttöelimenä käsittelee asevel-
vollisuusasioissa annetuista päätöksistä teh-
tyjä valituksia. Koska kutsunta-asiain kes-
kuslautakunnan palkkioista ei nykyisin ole
säännöstä laissa, pykälän 1 momenttia ehdo-
tetaan tarkistettavaksi niin, että se koskee
kutsuntalautakunnan lisäksi myös kutsunta-
asiain keskuslautakuntaa. Palkkioista määrät-
täisiin tarkemmin puolustusministeriön pää-
töksellä kuten nykyisinkin.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan selvyyn-
den vuoksi säännöstä aluevalvojalle makset-
tavasta palkkiosta. Palkkiosta määräisi pää-
esikunta, jolle tehtävä nykyisinkin kuuluu.

51 a §. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi
asevelvollisten opetuskielystä.

Kuten edellä yleisperusteluissa todetaan,
asevelvollisuuslain 52 §:ään sisältyy asevel-
vollisten opetuskielen ja sotaväen komento-
kielen osalta viittaus hallitusmuotoon. Koska
uuteen Suomen perustuslakiin ei enää sisälly
nykyistä hallitusmuodon 75 §:n 2 momenttia
vastaavaa säännöstä, asevelvollisten opetus-
kieltä ja sotaväen komentokieltä koskeva
säännös ehdotetaan sisällytettäväksi asevel-
vollisuuslakiin.

Säännös ehdotetaan sisällytettäväksi uuteen
pykälään, koska 52 §, johon asiaa koskeva

viittaus nyt sisältyy, on lain asetuksenantovaltuutta koskeva säännös.

Ehdotetun pykälän mukaan asevelvollisen opetuskieli on suomi tai ruotsi. Asevelvollinen olisi määrättävä mahdollisuuksien mukaan oman kielensä mukaiseen joukko-osastoon ja hänen tulisi saada opetuksensa tällä kielellä, jollei hän itse muuta tahdo. Lisäksi pykälässä viitattaisiin puolustusvoimien komentokielen osalta kielilakiin. Kielilain 19 §:n 2 momentin mukaan sotaväen komennuskieli on suomen kieli.

52 §. Pykälään ehdotetaan sisällytettäväksi säännös, jonka mukaan tarkempia säännöksiä asevelvollisuuslain täytäntöönpanosta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Säännös on asevelvollisuuslain alkuperäinen asetuksenantovaltuuden sisältävä sääntely. Muilta osin sääntely ehdotetaan sijoitettavaksi 38 e, 41 a ja 51 a §:ään.

1.2. Laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

1 §. Asepalveluksen alaikäraja ehdotetaan nostettavaksi 17 vuodesta 18 vuoteen.

Kuten edellä yleisperustelujen jaksossa 1.1. naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta ottaa vapaaehtoiseen asepalvelukseen. Asepalveluksen alaikäraja on pykälän mukaan 17 vuotta. Yleisperustelujen jaksossa 1.2. selostetaan lapsen oikeuksia koskevaa yleissopimusta ja sen valmisteilla olevaa lisäpöytäkirjaa, jonka mukaan asepalveluksessa ei tulisi olla alle 18-vuotiaita. Tämän vuoksi myös naisten vapaaehtoisen asepalveluksen alaikäraja koskevaa 1 momentin 2 kohtaa ehdotetaan tarkistettavaksi nostamalla ikäraja 18 vuoteen. Muilta osin momenttiin ei ehdoteta muutoksia.

2. Voimaantulo

Lait olisi tarkoituksenmukaista saattaa voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2000 eli samanaikaisesti kuin uusi Suomen perustuslaki.

Asevelvollisuuslain muuttamisesta annettuun lakiin ehdotetaan sisällytettäväksi siirtymäsäännös, jonka mukaan vapaaehtoisena palvelemista koskevan säännöksen muuttaminen ei vaikuta niiden alle 18-vuotiaiden henkilöiden palvelukseen, jotka lain voimaan tullessa jo palvelevat vapaaehtoisena tai joille ennen lain voimaantuloa on hakemuksen-

sa perusteella annettu määräys astua palvelukseen alle 18-vuotiaana vapaaehtoisena.

Naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain muuttamisesta annettuun lakiin ehdotetaan sisällytettäväksi siirtymäsäännös, jonka mukaan lain voimaan tullessa asepalveluksessa olevaan tai ennen lain voimaantuloa palvelukseen määrättyyn naiseen sovelletaan palveluksen ikärajan osalta lain voimaan tullessa voimassa ollutta säännöstä.

3. Säättämjärjestys

Yksityisyyden suoja, julkisuusperiaate

Asevelvollisuuslain 42 e §:ssä säädetään asevelvollisrekisteriin sisältyvien tietojen antamisesta. Säännös liittyy samanaikaisesti kahteen perusoikeutena turvattuun oikeushyvään, yksityisyyden suojaan ja julkisuusperiaatteeseen. Lisäksi asiaan vaikuttaa yhteiskunnan tiedontarve.

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan henkilötietojen suojaan säädetään tarkemmin lailla. Säännös viittaa tarpeeseen lainsäädännöllisesti turvata yksilön oikeusturva ja yksityisyyden suoja henkilötietojen käsittelyssä, rekisteröinnissä ja käyttämisessä. Asiaa koskeva keskeinen säädös on henkilötietolaki, joka on korvannut henkilörekisterilain.

Esitykseen sisältyvässä 42 e §:n 1 momentissa säädetään asevelvollisrekisteriin sisältyvien henkilötietojen luovuttamisesta. Lähtökohtana tietojen luovuttamiselle on rekisteröidyn suostumus. Yksityisyyden suojan intressi väistyy kuitenkin 1 momentissa erikseen luetelluissa tapauksissa, joissa asianomaisella tai viranomaisella on perusteltu tarve tiedon saamiseen. Momentissa tarkoitettujen henkilötietojen luovutusperusteet vastaavat niitä periaatteita, joiden mukaan henkilötietoja voidaan luovuttaa henkilötietolain mukaan.

Perustuslain 12 §:n 2 momentin mukaan viranomaisen asiakirjat ovat julkisia, jollei tietojen saantia niistä ole välttämättömistä syistä lailla erikseen rajoitettu.

Keskeisenä perusteena, jolla tiedonsaantia rajoitetaan ehdotetun 42 e §:n mukaan, on yksilön suojaaminen. Arkaluonteisia henkilötietoja annetaan vain laissa erikseen säädettyihin tarkoituksiin. Tietojen luovuttamista voi olla tarpeen rajoittaa myös maanpuolustuksellisista syistä. Siten myös muita kuin arkaluonteisia henkilötietoja luovutetaan rajoitusti. Perusteena on se, että tiettyinä ko-

konaisuuksina myös asevelvollisrekisterissä olevia henkilön tunnistetietoja voidaan käyttää sotilaallista maanpuolustusta vahingoittaviin tarkoituksiin. Toisaalta asevelvollisrekisteri ei ole tarkoitettu yleiseksi tietolähteeksi, jollainen on esimerkiksi väestötietojärjestelmä. Säännöksessä ehdotetut perusteet henkilötietojen antamiselle vastaavat julkisuuslaissa säädettyjä perusteita salassa pidettävän tiedon antamiselle ja asiakirjan saamiselle.

Henkilökohtainen vapaus

Asevelvollisuuslain ehdotetun 50 d §:n mukaan voidaan antaa määräyksiä palveluksessa olevan asevelvollisen ulkoasusta. Säännös liittyy perustuslain 7 §:ssä säädettyyn henkilökohtaiseen vapauteen.

Varusmiehenä palvelevan ulkoasua koskevat määräykset perustuvat sotilaspalveluksen luonteeseen, johon liittyy välttämättömiä vapaudenrajoituksia. Ehdotetun säännöksen mukaan ulkoasua koskevia määräyksiä voi-

daan antaa vain siltä osin kuin sotilaallinen yhdenmukaisuus taikka palvelusturvallisuus niitä edellyttävät. Määräysten olisi oltava objektiivisesti perusteltavissa. Perusteita, joilla varusmiespalvelusta suorittavan ulkoasusta voitaisiin määrätä, on pidettävä perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävänä ja suhteellisuusvaatimuksen mukaisina.

Asevelvollisuuslain ehdotettuja 42 e ja 50 d §:n säännöksiä laadittaessa on otettu huomioon asianomaiset perusoikeussäännökset ja niiden tarkoitus sekä perustuslakivaliokunnan perusoikeusuudistusta koskevassa mietinnössä (PeVM 25/1994 vp) esitetyt käsitykset perusoikeuksien rajoittamisesta.

Kun esitys liittyy osittain perusoikeusuudistukseen ja sisältää sääntelyjä, joilla rajoitetaan perusoikeuksia, se on hallituksen käsityksen mukaan tarpeen saattaa perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

asevelvollisuuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 15 päivänä syyskuuta 1950 annetun asevelvollisuuslain (452/1950) 7 §:n 1 momentti, 8 §:n 3 momentti, 9 ja 12 §, 16 §:n 1 momentti, 31, 42 d, 42 e, 51 ja 52 §, sellaisina kuin niistä ovat 7 §:n 1 momentti ja 12 § laissa 1260/1992, 16 §:n 1 momentti ja 31 § laissa 19/1998, 42 d ja 42 e § laissa 1728/1991 ja 52 § osaksi laissa 402/1974, sekä *lisätään* lakiin uusi 8 a luku sekä uusi 41 a, 42 f, 50 d ja 51 a § seuraavasti:

7 §

Reserviin kuuluva asevelvollinen voidaan kutsua kertausharjoituksiin, miehistöön kuuluva yhteensä 40 päivän, miehistön erityistaitoa vaativiin ja miehistön vaativimpiin erityistehtäviin koulutettu 75 päivän sekä aliupseeriksi, opistoupseeriksi ja upseeriksi koulutettu 100 päivän ajaksi.

8 §

Asevelvollinen, joka tämän lain mukaan laskettavan palvelusaikansa päättyessä palvelee Suomen alueen ulkopuolella, kotiutetaan hänen palattuaan takaisin Suomen alueelle. Ylimääräisesti palvellut päivät luetaan hyväksi kertausharjoituksena.

9 §

Asevelvollinen, joka ei ole vakinaisessa palveluksessa eikä kuulu reserviin, kuuluu nostoväkeen sen vuoden alusta, jona hän täyttää 18 vuotta, sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 60 vuotta.

Nostoväessä ovat yhtenä ikäluokkana ne asevelvolliset, jotka ovat syntyneet samana vuonna.

12 §

Asevelvollinen voidaan palveluskelpoisuuden määrittämistä varten määrätä lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastukseen ja tutkimukseen hänen ter-

veydentilansa toteamiseksi.

Jos asevelvollisella kutsunnassa tai muuten suoritettussa tarkastuksessa havaitaan sellainen vaikea ruumiinvika, parantumaton sairaus tai kehitysvammaisuus, että häntä ei voida käyttää palvelukseen, hänet vapautetaan kokonaan asevelvollisuuden suorittamisesta.

Tarkempia säännöksiä tässä pykälässä tarkoitetun tarkastuksen ja tutkimuksen toimitamisesta voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

16 §

Aseellisessa palveluksessa olevalla on oikeus 5 §:ssä säädetyn varusmiespalvelusajan pituuden mukaisesti määräytyvään 6, 12 tai 18 päivän henkilökohtaiseen lomaan ja aseettomassa palveluksessa olevalla 16 päivän henkilökohtaiseen lomaan, joka myönnetään ilman erikseen esitettävää syytä, sekä lisäksi oman lapsen syntymän yhteydessä pidettävään 6 päivän isyysvapaaseen. Jos asevelvollinen on palvelusajanaan erityisesti kunnostautunut, hänelle voidaan, jos olosuhteet sen sallivat, antaa kuntoisuuslomia yhteensä enintään 30 päivää.

31 §

Jos asevelvollinen haluaa astua vapaahoitona varusmiespalvelukseen 18-vuotiaana, hänen on toimitettava sitä koskeva kirjallinen hakemuksensa asianomaisen sotilaslää-

nin esikunnalle hyvissä ajoin ennen kyseisen vuoden palvelukseenastumisajankohtaa.

8 a luku

Asevelvollisten valvonta

38 a §

Valvonnalla tarkoitetaan tässä laissa asevelvollisen ja valvontaviranomaisen vuorovaikutusta asevelvollisuutta koskevissa asioissa sekä asevelvollisen asuinpaikkaa, yhteystietoja ja palveluskelpoisuutta koskevien asevelvollisrekisterin tietojen pitämistä ajan tasalla.

38 b §

Valvonnanalaisia ovat reserviin, nostoväkeen ja vakinaiseen väkeen kuuluvat.

Asevelvollinen on valvonnanalainen sillä valvonta-alueella, jolla hänellä on kotikuntalaisissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta tai väestökirjanpitokunta.

38 c §

Asevelvollisten valvonnasta huolehtii sotilasläänin esikunta ja sen alaisena aluevalvojana poliisiviranomainen sen mukaan kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään. Joukko-osasto huolehtii palvelukseen olevien asevelvollisten valvonnasta.

Aluevalvojan valvonta-alueena on kihlakunta, jollei valtioneuvoston asetuksella toisin säädetä.

Ulkomailla asuvan valvonnanalaisen valvonnasta huolehtii lähin Suomen suurlähetystö, lähetystö tai lähetetyn pääkonsulin, konsulin tai varakonsulin virasto.

38 d §

Valvonnanalaisen tulee huolehtia siitä, että hänen asuinpaikkansa, osoitteensa ja muut yhteystietonsa sekä palveluskelpoisuuteensa vaikuttavat seikat ovat 38 c §:ssä tarkoitetun viranomaisen tiedossa.

Valvonnanalaisen on annettava 1 momentissa tarkoitetut tiedot valvontaviranomaiselle tämän niitä tiedustellessa sekä vastattava valvontaviranomaisen tekemään kirjalliseen kyselyyn 14 päivän kuluessa päivästä, jona hän on saanut kyselystä tiedon.

Tarkempia säännöksiä tässä pykälässä tarkoitetun kirjallisen kyselyn tekemisestä ja tietojen antamisesta voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

38 e §

Asevelvollisten valvonnasta sekä asevelvollisten tarkastuksesta liikekannallepanon sattuessa säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

41 a §

Asevelvollinen, joka tahallaan jättää vastaamatta 38 d §:n 2 momentissa tarkoitettuun tiedusteluun, tuomitaan, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, *valvontamääräysten rikkomisesta* sakkoon.

42 d §

Asevelvollisrekisteriin sisältyvien tietojen salassa pitämisestä on voimassa, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään. Salassa tulee pitää myös asevelvollisrekisteriin merkityn henkilön tunnistetiedot.

42 e §

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa ja tämän lain 42 d §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden estämättä tietoja asevelvollisrekisteristä voidaan luovuttaa:

- 1) rekisteröidylle itselleen;
- 2) asianosaiselle viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 11 §:ssä säädettyin perustein;
- 3) puolustusministeriölle, sotilasviranomaiselle ja rajavartiolaitosviranomaiselle asevelvollisuuden toimeenpanoa sekä henkilöstön palvelukseen ottamista ja henkilöstösuunnittelua varten;
- 4) työministeriölle siviilipalveluksen toimeenpanoa varten;
- 5) aluevalvojalle asevelvollisten valvontaa varten;

- 6) muulle viranomaiselle lain nojalla; sekä
- 7) rekisteröidyn suostumuksella myös muulle kuin 2-6 kohdassa tarkoitetulle.

Sen estämättä, mitä 42 d §:ssä säädetään asevelvollisrekisteriin merkittyjen tunnistetietojen salassa pitämisestä, pääesikunta voi antaa luvan tietojen saamiseen vapaaehtoista maanpuolustuskoulutusta sekä yksittäistapauksessa myös muuta hyväksyttävää tarkoitusta varten.

Myönnettäessä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 28 §:ssä tarkoitettu lupa salassa pidettävien tietojen saamiseen lupaan on liitettävä maanpuolustuksen ja yk-

sityisen edun suojaamiseksi tarpeelliset määräykset.

42 f §

Henkilöä koskeva tieto poistetaan asevelvollisrekisteristä viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun henkilö ei enää kuulu reserviin eikä nostoväkeen.

Rekisteristä poistettujen tietojen säilyttämisestä määrätään erikseen arkistolain (831/1994) nojalla.

10 luku

Erityiset säännökset

50 d §

Palveluksessa olevan asevelvollisen ulkoasun on täytettävä sotilaallisesta yhdenmukaisuudesta ja palvelusturvallisuudesta johtuvat vaatimukset.

Puolustusvoimain komentaja antaa tarkempia määräyksiä sotilaan ulkoasusta.

Sotilaspuvuista säädetään erikseen.

51 §

Puolustusministeriö määrää matkakustannusten, päivärahojen ja palkkioiden maksamisesta 21 §:n 2 momentissa ja 37 a §:ssä tarkoitetuille henkilöille sekä kutsuntojen toimittamisesta aiheutuvien muiden kustannusten maksamisesta valtion varoista.

Pääesikunta määrää palkkion maksamisesta aluevalvojalle.

51 a §

Asevelvollisten opetuskieli on suomi tai ruotsi. Jollei asevelvollinen muuta tahdo, hänet on mahdollisuuksien mukaan määrättävä joukko-osastoon, jonka opetuskieli on hänen äidinkiellensä, ja hänen tulee saada opetus tällä kielellä.

Puolustusvoimien komentokielestä säädetään kielilaisissa (148/1922).

52 §

Tarkempia säännöksiä tämän lain täytäntöönpanosta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 2000.

Alle 18-vuotias asevelvollinen, joka tämän lain voimaan tullessa palvelee vapaaehtoisena tai jolle ennen lain voimaantuloa on annettu määräys astua palvelukseen vapaaehtoisena, palvelee saamansa määräyksen mukaisesti.

2.

Laki

naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta 17 päivänä helmikuuta 1995 annetun lain (194/1995) 1 §:n 1 momentti seuraavasti:

1 §

Nainen voidaan hakemuksesta ottaa varusmiespalvelusta vastaavaan vapaaehtoiseen asepalvelukseen (*asepalvelus*) siten kuin tässä laissa säädetään, jos hän palvelukseen astuessaan on:

- 1) Suomen kansalainen;
  - 2) täyttänyt 18 mutta ei 30 vuotta; sekä
  - 3) terveydeltään ja muilta henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan asepalvelukseen sopeva.
-
-

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2000.

Tämän lain voimaan tullessa asepalveluksessa olevaan tai ennen lain voimaantuloa asepalvelukseen määrättyyn naiseen sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa ollutta säännöstä palvelukseenastumisistä.

Helsingissä 23 päivänä joulukuuta 1999

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Puolustusministeri *Jan-Erik Enestam*

1.

Laki**asevelvollisuuslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 15 päivänä syyskuuta 1950 annetun asevelvollisuuslain (452/1950) 7 §:n 1 momentti, 8 §:n 3 momentti, 9 ja 12, 16 §:n 1 momentti, 31, 42 d, 42 e, 51 ja 52 §, sellaisina kuin niistä ovat 7 §:n 1 momentti ja 12 § laissa 1260/1992, 16 §:n 1 momentti ja 31 § laissa 19/1998, 42 d ja 42 e § laissa 1728/1991 ja 52 § osaksi laissa 402/1974 sekä *lisätään* lakiin uusi 8 a luku sekä uusi 41 a, 42 f, 50 d ja 51 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

7 §

Reserviin kuuluvat asevelvolliset voidaan kutsua kertausharjoituksiin, miehistöön kuuluvat yhteensä 40 päivän, aliupseereiksi ja teknillisiin tehtäviin koulutetut 75 päivän sekä opistoupseereiksi ja upseereiksi koulutetut 100 päivän ajaksi.

Ehdotus

7 §

Reserviin kuuluva asevelvollinen voidaan kutsua kertausharjoituksiin, miehistöön kuuluva yhteensä 40 päivän, *miehistön erityis-taitoa vaativiin ja miehistön vaativimpiin erityistehtäviin* koulutettu 75 päivän sekä *aliupseeriksi*, opistoupseeriksi ja upseeriksi koulutettu 100 päivän ajaksi.

8 §

Suomen vesien ulkopuolella olevassa sota-aluksessa palvelevien asevelvollisten kotiin laskeminen lykätään siksi, kun laiva on palannut takaisin Suomen satamaan. Yli aika luetaan asevelvollisille hyväksi reservissä palveltuna harjoitusaikana.

Asevelvollinen, joka tämän lain mukaan laskettavan palvelusaikansa päättyessä palvelee Suomen alueen ulkopuolella, kotiutetaan hänen palattuaan takaisin Suomen alueelle. Ylimääräisesti palvellet päivät luetaan hyväksi kertausharjoituksena.

9 §

Asevelvollinen, joka ei ole vakinaisessa palveluksessa eikä kuulu reserviin, kuuluu nostoväkeen sen vuoden alusta, jona hän täyttää seitsemäntoista vuotta, sen vuoden loppuun, jona hän täyttää kuusikymmentä vuotta.

Nostoväessä ovat yhtenä ikäluokkana ne asevelvolliset, jotka ovat syntyneet samana vuonna

9 §

Asevelvollinen, joka ei ole vakinaisessa palveluksessa eikä kuulu reserviin, kuuluu nostoväkeen sen vuoden alusta, jona hän täyttää 18 vuotta, sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 60 vuotta.

Nostoväessä ovat yhtenä ikäluokkana ne asevelvolliset, jotka ovat syntyneet samana vuonna.

12 §

Jos asevelvollisella kutsunnassa tai muuten

12 §

Asevelvollinen voidaan palveluskelpoisuuden määrittämistä varten määrätä lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastukseen ja tutkimukseen hänen terveydentilansa toteamiseksi.

Jos asevelvollisella kutsunnassa tai muuten

Voimassa oleva laki

suoritetussa tarkastuksessa havaitaan sellainen vaikea ruumiinvika, parantumaton sairaus tai kehitysvammaisuus, että häntä ei *missään oloissa* voida käyttää palvelukseen, vapautetaan hänet kokonaan asevelvollisuuden suorittamisesta.

16 §

Asevelvollisella on oikeus 5 §:ssä säädetyn varusmiespalvelusajan pituuden mukaisesti määräytyvään 6, 12 tai 18 päivän henkilökohtaiseen lomaan, joka myönnetään ilman erikseen esitettävää syytä, sekä lisäksi oman lapsen syntymän yhteydessä pidettävään 6 päivän isyysvapaaseen. Jos hän on palvelusaikanaan erityisesti kunnostautunut, hänelle voidaan, mikäli olosuhteet sen sallivat, antaa kuntoisuuslomaa yhteensä enintään 30 päivää.

31 §

Jos 17 vuotta täyttänyt asevelvollinen haluaa astua vapaaehtoisena varusmiespalvelukseen, hänen on toimitettava sitä koskeva kirjallinen hakemuksensa asianomaisen sotilasläänin esikunnalle sen vuoden loppuun mennessä, jona hän täyttää 18 vuotta.

Ehdotus

suoritetussa tarkastuksessa havaitaan sellainen vaikea ruumiinvika, parantumaton sairaus tai kehitysvammaisuus, että häntä ei voida käyttää palvelukseen, hänet vapautetaan kokonaan asevelvollisuuden suorittamisesta.

Tarkempia säännöksiä tässä pykälässä tarkoitettun tarkastuksen ja tutkimuksen toimitamisesta voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

16 §

Aseellisessa palveluksessa olevalla on oikeus 5 §:ssä säädetyn varusmiespalvelusajan pituuden mukaisesti määräytyvään 6, 12, tai 18 päivän henkilökohtaiseen lomaan ja aseettomassa palveluksessa olevalla 16 päivän henkilökohtaiseen lomaan, joka myönnetään ilman erikseen esitettävää syytä, sekä lisäksi oman lapsen syntymän yhteydessä pidettävään 6 päivän isyysvapaaseen. Jos asevelvollinen on palvelusaikanaan erityisesti kunnostautunut, hänelle voidaan, jos olosuhteet sen sallivat, antaa kuntoisuuslomaa yhteensä enintään 30 päivää.

31 §

Jos asevelvollinen haluaa astua vapaaehtoisena varusmiespalvelukseen 18-vuotiaana, hänen on toimitettava sitä koskeva kirjallinen hakemuksensa asianomaisen sotilasläänin esikunnalle *hyvissä ajoin ennen kyseisen vuoden palvelukseenastumisajankohtaa.*

8 a luku

Asevelvollisten valvonta

38 a §

Valvonnalla tarkoitetaan tässä laissa asevelvollisen ja valvontaviranomaisen vuorovaikutusta asevelvollisuutta koskevissa asioissa sekä asevelvollisen asuinpaikkaa, yhteystietoja ja palveluskelpoisuutta koskevien asevelvollisrekisterin tietojen pitämistä ajan tasalla.

38 b §

Valvonnanalaisia ovat reserviin, nostoväkeen ja vakinaiseen väkeen kuuluvat.

Asevelvollinen on valvonnanalainen siinä valvonta-alueessa, jossa hänellä on kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta tai

Voimassa oleva laki

Ehdotus

väestökirjanpitokunta.

38 c §

Asevelvollisten valvonnasta huolehtii sotilasläänin esikunta ja sen alaisena aluevalvojana poliisiviranomainen sen mukaan kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään. Joukko-osasto huolehtii palveluksesaan olevien asevelvollisten valvonnasta.

Aluevalvojan valvonta-alueena on kihlakunta, jollei valtioneuvoston asetuksella toisin säädetä.

Ulkomailla asuvan valvonnanalaisen valvonnasta huolehtii lähin Suomen suurlähetystö, lähetystö tai lähetetyn pääkonsulin, konsulin tai varakonsulin virasto.

38 d §

Valvonnanalaisen tulee huolehtia siitä, että hänen asuinpaikkansa, osoitteensa ja muut yhteystietonsa sekä palveluskelpoisuuteensa vaikuttavat seikat ovat 38 c §:ssä tarkoitetun viranomaisen tiedossa.

Valvonnanalaisen on annettava 1 momentissa tarkoitetut tiedot valvontaviranomaiselle tämän niitä tiedustellessa sekä vastattava valvontaviranomaisen tekemään kirjalliseen kyselyyn 14 päivän kuluessa siitä päivästä, jona hän on saanut kyselystä tiedon.

Tarkempia säännöksiä tässä pykälässä tarkoitetun kirjallisen kyselyn tekemisestä ja tietojen antamisesta voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

38 e §

Asevelvollisten valvonnasta sekä asevelvollisten tarkastuksesta liikekannallepanon sattuessa säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

41 a §

Asevelvollinen, joka tahallaan jättää vastaamatta 38 d §:n 2 momentissa tarkoitettuun tiedusteluun, tuomitaan, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, valvontamääräysten rikkomisesta sakkoor.

42 d §

Asevelvollisrekisteriin sisältyvien valtion turvallisuutta tai maanpuolustuksen etua koskevien tietojen salassa pitämisestä on voimassa, mitä yleisten asiakirjain julkisuudesta

42 d §

Asevelvollisrekisteriin sisältyvien tietojen salassa pitämisestä on voimassa, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään. Salassa tulee

Voimassa oleva laki

Ehdotus

annetussa laissa (83/51) säädetään.

pitää myös asevelvollisrekisteriin merkityn henkilön tunnistetieto.

42 e §

Asevelvollisrekisteriin merkityn henkilön terveydentilaa, vakaumusta, taloudellista tai sosiaalista asemaa tai muita hänen henkilökohtaisia olojaan koskevia tietoja ei saa ilmaista sivulliselle.

Henkilötietoja luovutetaan ja annetaan aiostaan:

1) rekisteröidylle itselleen ja hänen kirjallisella suostumuksellaan myös muille;

2) asianosaiselle yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 3 a luvun mukaisesti;

3) puolustusministeriölle ja sotilasviranomaisille asevelvollisuuden toimeenpanoa sekä henkilöstön palvelukseen ottamista ja henkilöstösuunnittelua varten;

4) työministeriölle siviilipalveluksen toimeenpanoa varten; sekä

5) muulle viranomaiselle lain nojalla.

Henkilötietojen luovuttamiseen ja antamiseen asevelvollisrekisteristä ei sovelleta, mitä yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 18 a §:ssä ja 20 §:n 2 momentissa säädetään. Pääesikunta voi luovuttaa henkilötietoja erityisestä syystä tieteellistä tutkimusta ja tilastointia tai muuta hyväksyttävää tarkoitusta varten jos luovutus täyttää henkilörekisterilain (471/87) 19 §:n 1 momentin 3 kohdan vaatimukset.

42 e §

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa ja tämän lain 42 d §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden estämättä tietoja asevelvollisrekisteristä voidaan luovuttaa:

1) rekisteröidylle itselleen;

2) asianosaiselle viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 11 §:ssä säädetyn perustein;

3) puolustusministeriölle, sotilasviranomaiselle ja rajavartioviranomaiselle asevelvollisuuden toimeenpanoa sekä henkilöstön palvelukseen ottamista ja henkilöstösuunnittelua varten;

4) työministeriölle siviilipalveluksen toimeenpanoa varten;

5) aluevalvojalle asevelvollisten valvontaa varten; sekä

6) muulle viranomaiselle lain nojalla; sekä
7) rekisteröidyn suostumuksella myös muulle kuin 2-6 kohdassa tarkoitetulle.

Sen estämättä, mitä 42 d §:ssä säädetään asevelvollisrekisteriin merkittyjen tunnistetietojen salassa pitämisestä, pääesikunta voi antaa luvan tietojen saamiseen vapaaehtoista maanpuolustuskoulutusta sekä yksittäistapauksessa myös muuta hyväksyttävää tarkoitusta varten.

Myönnettäessä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 28 §:ssä tarkoitettu lupa salassa pidettävien tietojen saamiseen lupaan on liitettävä maanpuolustuksen ja yksityisen edun suojaamiseksi tarpeelliset määräykset.

42 f §

Henkilöä koskeva tieto poistetaan asevelvollisrekisteristä viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun henkilö ei enää kuulu reserviin eikä nostoväkeen.

Rekisteristä poistettujen tietojen säilyttämisestä määrätään erikseen arkistolain (831/1994) nojalla.

10 luku

Erityiset säännökset

50 d §

Palveluksessa olevan asevelvollisen ulkoasun on täytettävä sotilaallisesta yhdenmukaisuudesta ja palvelusturvallisuudesta johtuvat vaatimukset.

Puolustusvoimain komentaja antaa tarkempia määräyksiä sotilaan ulkoasusta.

Sotilaspuvuista säädetään erikseen.

51 §

Matkakorvauksen [kunnallis]hallituksen valitsemille, 21 §:n 2 momentissa mainituille henkilöille sekä muut kutsuntain toimittamisesta johtuvat kustannukset suorittaa valtio.

51 §

Puolustusministeriö määrää matkakustannusten, päivärahojen ja palkkioiden maksamisesta 21 §:n 2 momentissa ja 37 a §:ssä tarkoitetuille henkilöille sekä kutsuntojen toimittamisesta aiheutuvien muiden kustannusten maksamisesta valtion varoista.

Päaesikunta määrää palkkion maksamisesta aluevalvojalle.

51 a §

Asevelvollisten opetuskieli on suomi tai ruotsi. Jollei asevelvollinen muuta tahdo, hänet on mahdollisuuksien mukaan määrättävä joukko-osastoon, jonka opetuskieli on hänen äidinkiелensä.

Puolustusvoimien komentokielestä säädetään kielilaisa (148/1922).

52 §

Tarkemmat määräykset, jotka ovat tarpeen tätä lakia sovellettaessa, sekä määräykset reserviin tai nostoväkeen kuuluvien asevelvollisten valvonnasta ja valvontamääräysten laiminlyönnin rankaisemisesta samoin kuin asevelvollisten tarkastuksesta liikekannallepanon sattuessa annetaan asetuksella.

Asevelvollisten opetuskielestä ja sotaväen komennuskielestä sekä asevelvollisen joukko-osastoon määräämisestä hänen äidinkiелensä perusteella on säädetty hallitusmuodossa.

52 §

Tarkempia säännöksiä tämän lain täytäntöönpanosta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 2000.*

Alle 18-vuotias asevelvollinen, joka lain voimaan tullessa palvelee tai jolle ennen lain voimaan tuloa on annettu määräys astua palvelukseen vapaaehtoisena, palvelee saamansa määräyksen mukaisesti.

2.

Laki

naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta 17 päivänä helmikuuta 1995 annetun lain (194/1995) 1 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Nainen voidaan hakemuksesta ottaa varusmiespalvelusta vastaavaan vapaaehtoiseen asepalvelukseen (*asepalvelus*) siten kuin tässä laissa säädetään, jos hän palvelukseen astuessaan on:

- 1) Suomen kansalainen;
- 2) täyttänyt 17 mutta ei 30 vuotta; sekä
- 3) terveydeltään ja muilta henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan asepalvelukseen sopiva.

1 §

Nainen voidaan hakemuksesta ottaa varusmiespalvelusta vastaavaan vapaaehtoiseen asepalvelukseen (*asepalvelus*) siten kuin tässä laissa säädetään, jos hän palvelukseen astuessaan on:

- 1) Suomen kansalainen;
- 2) täyttänyt 18 mutta ei 30 vuotta; sekä
- 3) terveydeltään ja muilta henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan asepalvelukseen sopiva.

*Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 2000.*

Tämän lain voimaan tullessa asepalveluksessa olevaan tai ennen lain voimaantuloa asepalvelukseen määrättyyn naiseen sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa ollutta säännöstä palvelukseenastumisistä.

